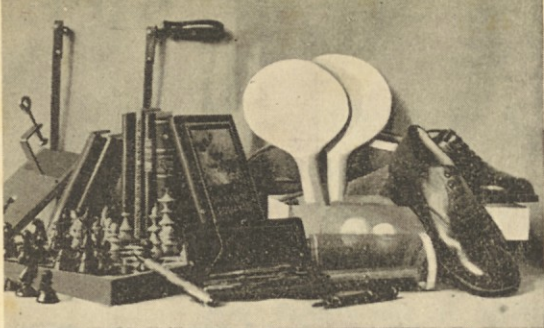

RAZORI

LIST ZA ODRASLO MLADINO

Nagrade za prispevke.

Razpis nagrad!

V oktoberski številki »Razorov« (III. letnik) bomo priobčili gradivo o slovenski folklori. Prispevali boste samó vi. O počitnicah boste imeli mnogo časa in mnogo prilik za zbiranje našega narodnega blaga. Vsi prispevki, ki bodo natisnjeni, bodo tudi nagrajeni. Kakšno darilo bo kdo dobil, bo odločil žreb. Kako zbirajte gradivo, sta že povedala v 7. in 8. šte. »Razorov« dva naša dopisnika. Prečitajte tista dva sestavka, posebno še sestavek v 7. številki, kjer je na koncu navodilo za pravilno zbiranje. Kdor bo kaj »preplonkal« iz natisnjenih knjig, — sem že dejal —, bo dobil le dolg nos. Zadnji rok za prispevke je 10. september. Kdor bo poslal pozneje, bo prepozno! Vse prispevke pošljite na naslov: Uredništvo »Razorov«, Rakek. Pisma znamkujte prav!

Seznam daril za najboljše dijaške prispevke „RAZOROM“.

1. Šah v polirani šatulji (dar Mariborske tiskarne d. d.).
2. Kompletni mizni tenis v kartonu (dar Mariborske tiskarne d. d.).
3. Par nizkih čevljev (dar tvrdke Karel Roglič, Maribor).
4. Risalno orodje v škatli (dar tvrdke Miloš Oset, Maribor).
5. Žagica za intarzije z mizico (dar tvrdke K. Lotz, Maribor).
6. Nalivno pero (dar tvrdke Vilko Weixl, Maribor).
8. Vez. knjiga »Slovenci« (dar tvrdke Vilko Weixl, Maribor).
9. Vez. knjiga »Šorli, novele« (dar tvrdke Vilko Weixl, Maribor).
10. Vez. knjiga »Jelenc 1914—18« (dar Učiteljske tiskarne, Maribor).
11. Vez. knjiga »Kunaver, Kraški svet« (dar Učiteljske tiskarne, Maribor).
12. Vez. knjiga »Matičič, V robstvu« (dar Učiteljske tiskarne, Maribor).
13. Vez. knjiga »Matičič, Na krvavih poljanah« (dar Učiteljske tiskarne, Maribor).
14. Vez. knjiga »May, V gorah Balkana« (dar Cirilove tiskarne, Maribor).

Poleg teh daril je ostalo še nekaj daril od lanskega razpisa: 1 škatla mila, 1 škatlica svinčnikov in 2 dnevnika, radirke in več vezanih in broširanih knjig.

Pozor

Na Vidov dan prejmejo vsi stalni naročniki in naročnice zastoj povest Ivana Matičiča: „Ognjena žica“.

izd. Poljsan
Jeselnice

RAZORI

VRHOVI ZARE.

Devje, julija 1933.

Na vročem polju je šibela se hip čista kakor na stopalci ter se razgladila, omotana od sonca, nad lesnimi strehami gospodsk. Mojstrane nje na Rjavine in preko pripravih vrst na siva prestola Triglav. Pod čisto se zvrtila v polni budournikovi po. Konec tedajda biva, na dno in levo domajo v sonci popoldenski voparici rabe, se vije stopi črna kakor vrtil varuh devika čerkev. Za nje se tiri gosdarje med Milare in Bolea, hrič se na oni strani po Mozakij, po Črni gori. Skusi se gosdarje vodijs v sonci pote na zelene rove, v. končate stare pade.

II. LETNIK

UREDIL
TONE GASPARI

V to dolino zakline vrhovi glas
zvona k godnju, kakor bi bilal se
tignilpau.

Sonce se je naglo srdilo na
večerni stran nad Martolikom. Son-
ce se je priptegnile v dolini in ob
goratih stenah. Vstale so plevice
kakor se zemlje, si popraviše nara-
nito in počasi udale domov. In ko
je zvon iz adavnoj utihnil, se je
dolina oddahnila v svelem vzro-
nika, ki se je spustil v karavan-
skih budournikov.

Zavil sem v mesto po poljevan
k av. Milardu. Na pročelja cerkve
je gori se vroči veduh sonca; na grabovih ob zabodovih niti je vzlele
zavije med nagli in plankami. Tine in komaj vidne je gramikal čvrstnik
te upneme na grabovih, kakor da so grabovih. kakor da boja.
pred večerni vrtili son, ki se ljubiti se siva stena in niti v niti živopis
in črni. Zadelo se je, da bado vrtili iskret, ko bi počasi vsoja, sonce

1 9 3 4

IZDALO „UDRUŽENJE JUGOSLOV. UČITELJSTVA MEŠČANSKIH ŠOL,
SEKCIJA ZA DRAVSKO BANOVINO V LJUBLJANI“

Tone Gaspari:

VRHOVI ŽARE.

Dovje, julija 1933.

Na vročem polju je obstala za hip cesta kakor na stopnici ter se razgleduje, omotena od sonca, nad lesenimi strehami gosposke Mojstrane tja na Rjavino in preko priprtih Vrat na sivo prestolje Triglava. Pod cesto se svetlika v belem hudourniškem peščencu usihajoča Sava, na desno in levo dremajo v pozni popoldanski soparici njive, še višje stoji sama kakor večni varuh dovška cerkev. Za njo se širi gozdovje med Mlinco in Belco, širi se na oni strani po Možaklji, po Črni gori. Skozi to gozdovje vodijo v senci pota na zelene rovte, v bajte in dalje na kamenite steze med stene in prepade.

V to tišino zakliče visoki glas zvona k nedelji, kakor bi klical za izgubljeni.

Sonce se je nagnilo medtem na večerno stran nad Martuljkom. Sence so se pretegnile v dolini in ob gorskih stenah. Vstale so plevice kakor iz zemlje, si popravile nazaj rute in počasi odšle domov. In ko je zvon že zdavnaj utihnil, se je dolina oddahnila v svežem večerniku, ki se je spustil s karavanških hudournikov.

Zavil sem s ceste po peščencu k sv. Mihaelu. Na pročelju cerkve je gorel še vroči vzduh sonca, na grobovih ob zahodnem zidu je zelenelo ravšje med naglji in planikami. Tiho in komaj vidno je premikal severnik to spominje na grobovih, kakor da so grobovi živi, kakor da bodo polagoma pred večerom vstali oni, ki so ljubili te sive stene in našli v njih življenje in smrt. Zazdelo se je, da bodo vstali takrat, ko bo podgorevajoče sonce prižgalo vse vrhove kot ogromne baklje in bo v dolini že mrak, znaneč, da je le v višavah zdravje, luč in resnica. Med njimi bo Ernest Dovžan, najmlajši planinec, ki je komaj 14 let star strmoglavil z utrganimi planikami v roki

Aljažev grob.

čez Stenar; dr. Klement Jug, filozof in nesrečnik s Severne stene, ki je iskal v življenju in v stenah novih smeri; akademik Heinz Müller, predsednik nemškega kluba planincev, ki je prišel umirat iz ljubezni do planin v naše stene; češki abiturjent Hucy, prežalostni ponesrečenec, ki je vso noč blodil po Bambergovi poti in klical na pomoč ter je pred jutranjo zarjo obnemogel prepozno našel pravo pot — — — Povsod okrog veličastno ugašanje dneva. Kot prižgani oltarji so stene, ki so videti še višje, skoraj do neba.

Tik ob vratih zakristije pa je grob Jakoba Aljaža. Ves grob je zastrt od rož, sredi med njimi čestitljiv obraz, ki zre na vrhove in na stolp na najvišjih skalah naše zemlje. Nad rožami plošča z napisom:

Vsako jutro v zarji novi
naši zažare vrhovi —
gledajo — kdaj prideš spet,
ki si bil jim varih svet:
naš triglavski kralj Matjaž,
župnik z Dovjega — Aljaž.

I l k a V a š t e t o v a :

ZAKLAD V EMONI.

ZGODOVINSKA POVEST.

(Nadaljevanje.)

Naposled je zagledal velik ogenj. Častitljivi velmožje so bili zbrani okrog njega. Stražar je pristopil k enemu izmed njih. Celij je brž uganil: vojvoda!

Že je prišel tolmač in pozval Celija pred vojvodo.

»Kdo si?«

»Rufelijev podložnik Celij.«

»Kje si dobil Valukovega konja?«

»Od Valuka samega. Vojvoda! Tvoj sin in njegova spremljevalca so v strašni nevarnosti. Morda so zdajle že v oblasti svojih smrtnih sovražnikov — onih dveh razbojniških Langobardov.«

Velmožje so se zganili. Med njimi je zahrumelo. Na Celija so se vsula vprašanja. Vojvoda sam je povabil utrujenega sla k ognju in mu ponudil okrepcila. Celij se je zrušil pred vojvodo. Ko se je okrepečal z dolgim požirkom iz rožene čaše, je pravil o dogodkih v obrskem ringu.

»Če bi ne bilo stare sužnje, ki je prisluškovala Langobardovemu razgovoru z jugurom Kajukom, bi bili danes že vsi trije talci mrtvi. Langobarda bi jih bila ubila, ker so jim Obri pobrali vse orožje. A naročil sem sužnji, naj sporoči Rodanu, da se ne sme odzvati Kajukovemu vabilu na izprehod in da naj se dela bolnega, dokler mu ne pošljem drugega poročila. Vem, da je vsa Langobardova osveta obrnjena proti Rodanu. Če njega ne dobi v pest, se tudi drugih šilonosec ne bo lotil. A hitra pomoč je vsem potrebna. Langobarda sta vsega zmožna in gotovo ne počakata, da jim Obri odpeljejo talce na vojno z Bizantinci.«

Vojvoda je molče poslušal dolgo Celijevo poročilo. Ko je Celij končal, se je vojvoda Nepokor obrnil do velikega trščatega Slovena in njegovega istotako velikega, a zavaljenega prijatelja, ki sta sedela med velmožmi pri ognju:

»Župan Svarunja in brat Ljuto! Hitita našim talcem na pomoč! Vzemita vsak svojo četo oklopnikov z najhitrejšimi konji. Če dobita naše talce še

žive, jih rešita in pripeljita nazaj. Če pa so jih obrske ali langobardske kukavice že ubili, naj plača njihovo smrt ves obrski ring!«

Trdo so rezale vojvodove besede nočno tišino. Obrski ogleduh, ki jim je za bližnjim šotorom prisluškoval, jih je brž nesel svojemu gospodarju talcu, Kajukovemu sinu Kaledu. Preden so se močne čete do zob oboroženih oklopnikov odpravile proti obrski deželi, so obrski talci izginili iz slovenskega tabora. Dva mrtva stražarja so našli zjutraj pred njihovim šotorom.

Ob ognju slovenskih velmož pa je Celij razložil še nekatere skrivnosti obrskega ringa: veliko zakladnico v srednjem okopu, kletke z divjimi zvermi, podzemeljske hodnike, ki so vezali okope in druge reči, ki so Slovene zanimala.

Naposled je vojvoda, ki je opazil starčkovo utrujenost, poklical najmlajšega sina Velana, ki se je bil pri odhodu Svarunjeve in Ljutove čete zbudil in prišel iz šotora:

»Pelji starega krščenika v gradišče! Naj ravna jo z njim kakor s svobodnim ognjiščanom, saj je starček Rodanov prijatelj. Tolmač Hesla naj ostane pri njem, dokler želi krščenik ostati pri nas.«

Tolmač Hesla je bil enooki Sloven, ki je izgubil oko v svojem dolgem bizantinskem ujetništvu, v katerem se je naučil grškega in latinskega jezika. Velan in Hesla sta posadila utrujenega Celija na Valukovo »Strelo« in odšli so proti gričju, ki je stal ne daleč tabora, nasproti Teurnije. Tam so si Sloveni začeli utrjevati gradišče. Za visokim okopom so že stavili domove iz neotesanih hlodov. Katera župa se tu naseli, vojvoda še ni odločil. A že so postavili veliko kočjo za mladce. Poleg nje kočjo za deco in starce. Potem dolgo kočjo za mladenke in celo naselbino manjših koč, določenih posameznim poročenim parom.

Ob tistem času pa so bivali na poldograjenem gradišču le nebogljjeni starci, ženske in otroci.

V veliki izbi, zastavljeni na eni strani s skrinjami in statvami, so ob ognjišču sedele devotke in ob svitu smolenic, zataknjenih po stenah, predle

na kolovratih. Sladka slovenska pesem je donela iz mladih grl. Zadovoljen smehljal je bil na licih domačice Radoslave, ki je sedela za statvami in se včasih ozrla po mladih predicah in po svoji lepi hčerki Pribislavi, ki je z nekaterimi krščenicami pripravljala pri ognjišču večerjo.

»Celij!« je vzkliknila Pribislava, ki je prva spoznala starega krščenika, nekdanjega Rodanovega spremljevalca.

Tudi njena mati se je brž spomnila, kdo je pohabljeni možiček. Vstala je, prijela pladenj s kruhom in soljo ter ponudila Celiju dobrodošlico.

»Od kod prihajaš, Celij?« je vprašala Pribislava. »Ali veš, da je Rodan odšel z Valukom k Obrom?«

»Vem. Prihajam baš od njih.«

Zdajci pa se je usula na Celija ploha vprašanj, da jih je Hesla komaj utegnil sproti pretolmačiti. Srca so poslušalkam tesno utripala ob Celijevem pripovedovanju. Na vse pa je legla tišina, ko je povedal, v kakšni nevarnosti je zapustil talce in odhitel po pomoč.

Molče je domačica postregla gostu. Njene oči so se vlažno svetile. Strah za najstarejšega sina ljubljenca ji je stiskal srce, dasi je kot hrabra Slovenka skušala skriti svoja čustva.

»Najbolj se bojim za Rodana,« je Celij zamomljal in s slastjo požiral okusno jed ter jo zalival z medico. »Nanj se izlije vsa osveta razbojniških Langobardov.«

»Valuku gotovo tudi ne prizaneseta, ker je naš oče obsodil enega izmed njiju na smrt.«

»Ko ji je pa dolgobradec s pomočjo svojega tovariša ušel,« je prikimal Celij.

»Kako veš, kdo mu je pomagal z vislic,« se je Velan zanimal.

»Saj sem ga videl.«

»Videl?«

»Nu, da. Med pravdo sem hotel rešiti še ostanek Rufelijevega zaklada. Po ovinku sem se bližal ruševinam onega vodnjaka, ki mi ga je bil Tauro označil, pa zagledam Langobarda, ki je prihuljeno švignil iz podzemeljskega prostora in za grmovjem proti gozdu. Pod pazduho je tiščal vrečo. Prešibak sem, da bi se ga bil lotil. Previdno sem se splazil za njim. Vedel sem, da nese zaklad mojega gospodarja. Videl sem, kako je skočil iz goščave k obešencu in ga odrezal.«

»In zaklad?«

»Ondesel ga je in zakopal v gozdu blizu Donave.«

»Zakaj mu ga nisi vzel, če veš, kje je zakopan?«

»Nisem utegnil. Rodanovo življenje mi je bilo pred očmi. Jutri se vrnem po zaklad. Ali pojdeš z menoj?« je Celij povabil prijaznega mladega Slovena.

Velan pa je zmajal z glavo, da so se mu kodri zamajali okrog čelade.

»Vsi bi se mi posmehovali, če bi ubežal iz bojnega tabora, preden pade Teurnia,« je mladeč moško odvrnil.

Celij je povesil glavo. Teurnia! Največja trdnjava, ki so se vanjo zatekli njegovi rojaki Keltoromani, kar jih je v teh krajih še ostalo... In vsi so smrti zapisani!

Njegovo ljudstvo izumira. Le malo jih je ušlo slovenskemu meču. Morda so se nekateri poskrili visoko v gorah in gozdovih. Malokje je stala krščanska naselbina, ki so ji poganski Sloveni prizanesli. Le po naključju in po Rodanovi zaslugi je Rufelijeva družina pridobila naklonjenost silnih barbarov... »O,

Kristus, pomagaj!« je sam pri sebi vzdihnil pohabljeni starec. »Pomagaj Teurniji, da ne propade!«

Vendar je zaslutil: Ko se vrnem, bo Teurnia v ruševinah, kakor so Virunum, Celea in mnogo drugih...

Glava mu je še bolj klonila na prsi.

Velan je povabil utrujenega starca v sosednjo kočo in mu preskrbel ležišče. Celij se je zrušil nanje in kmalu je mirno dihanje oznanjalo, da je starec zaspal.

Ce bi vedel, kaj se je med tem zgodilo v oborskem ringu! Groza bi ga bila pognala z ležišča.

(Konec drugega dela.)

TEŠKO SVAKOME BEZ PAMETI.

Za deška ali dekleška grla, harmoniziral ZLATKO ŠPOLJAR.

Moderato

Sopr. I.
Sopr. II.
mf
Te-ško to-me, te-ško to-me ko pa-me-ti, ne-ma!

Alt.:

mf
Sa-mur-ka-pi, sa-mur-ka-pi na če-la-voj gla-vi,

f
a do-la-mi, a do-la-mi na ple-ći gr-ba-vi,

gr. *pf* ba-vi ple-ći,

f
a do-la-mi, a do-la-mi na ple-ći gr-ba-vi.

Iz „Osvita“.

KRALJ PETER I. OSVOBODITELJ.

Kralj Peter, katerega devetdesetletnico rojstva bomo kmalu praznovali, ni bil kakor drugi kralji onega časa. Skromen in plemenit je spoštoval vsakogar, ki je bil pošten; najbolj pa je ljubil svoj teptani in zaslužnjeni narod, za

katerega je žrtvoval vse sile in mu pozneje postal tudi kralj. Njegov cilj ni bilo samo osvobodjenje Srbov — njegova vroča želja je bila, da osvobodi vse tri bratske narode: Srbe, Hrvate in Slovence. To je v polni meri izpolnil, s svojim narodom se je boril proti sovragu, z njim se je veselil zmag, z njim je tudi trpel. Ko je boj za osvobodjenje dosegel vrhunec v svetovni vojni, se je kralj Peter kot starček boril v prvih bojnih vrstah. In ko je kralj Peter dosegel svoj življenjski cilj, ko je koncem l. 1918. videl Srbe, Hrvate in Slovence združene v eno državo, je bil srečen, srečen kakor mi sedaj v svoobodni državi. Sedaj ko se bliža devetdesetletnica

njegovega rojstva, je naša dolžnost, da spoznamo njega, njegovo delo in njegovo življenje, ki ga je vsega žrtvoval domovini.

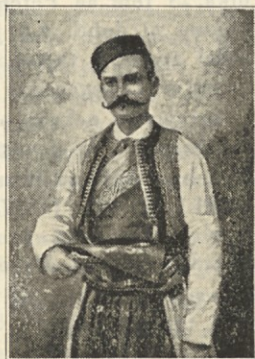
Peter je bil rojen 19. junija 1844. kot peti otrok in tretji sin tedanjega srbskega kneza Aleksandra Karadjordjevića (1842—1858) in žene Perside. Ta dan je bil »Petrovdan«, zato je dobil ime Peter. Le »Novine« so tisti dan priobčile kratko notico o Petrovem rojstvu; slovesno pa je počastilo Petrovo rojstvo mesto Valjevo, kjer so stanovali starši Aleksandra Karadjordjevića, njegovega očeta. Celo mesto je bilo na nogah, plesali so narodne plese, peli pesmi in rajali pozno v noč, mesto samo je bilo lepo razsvetljeno in ponekod tudi okraшено.

Svojo mladost je Peter preživel deloma v Beogradu, deloma v Topoli. V Beogradu se je učil skupno z otroki preprostih prebivalcev, z njimi se igral, z njimi pa se tudi bojeval proti beogr. turški deci. Imel je namreč svoje »čete«, katerih poveljnik je bil on; včasih so se s turško deco pošteno spoprijeli in so morali starši poseči vmes. Počitnice pa je Peter preživel v Topoli. Tam se je pogovarjal s prijaznimi Šumadijci, ki so mu peli narodne pesmi, pripovedovali mu o bojih s Turki i. dr. Vse to se je vtisnilo v dušo mladega Petra, vzljubil je Šumadijce in njihovo pokrajino; še kot starček je pozneje rad zahajal tja. Občevanje s prepro-

stim ljudstvom je bilo vzrok njegovega velikega demokratizma, radi katerega ga je narod pozneje kot kralja tako ljubil in videl v njem prijatelja, ki pomaga v sreči in nesreči.

Ko je l. 1847. Petru umrl starejši brat Svetozar, je Peter postal prestolonaslednik. Da si pridobi višjo izobrazbo, ki mu je zato potrebna, je šel Peter nadaljevat svoje študije v svobodno Švico, v Ženevo. Nato se je šel Peter vojaško izobraževati v Francijo. Vstopil je v kolegij Sainte Barbe v Parizu, nato pa v vojno šolo Saint-Cyr, ki jo je dovršil l. 1864. Kot podporočnik je vstopil v višjo vojno šolo v Metz in jo dovršil l. 1867. Ko je bival Peter v Franciji, je bila doba t. zv. drugega carstva. Absolutist Napoleon III. je zatiral vsako svobodno duševno gibanje. Vse to je vplivalo na Petra, ki je videl svoje brate v Srbiji pod turškim jarmom in se je radi tega rad pridružil onim, ki so zahtevali za vse narode pravico samoodločevanja. Da bi tudi njegovi bratje na Balkanu zvedeli kaj o svobodi, ki so jo Miloš Obrenović in njegova naslednika Mihajlo in Milan tako zatirali, je prevedel na srbski jezik angleško knjigo »O svobodi«. To knjigo je mladina vkljub strogim prepovedim oblasti v Srbiji navdušeno prebirala in je želela, da pride Peter takoj na prestol.

Peter je čutil za Francijo hvalno, zato je v nemško-franc. vojni 1870/71 vstopil v franc. vojsko in se boril tako hrabro, da so ga njegovi tovariši prav občudovali. Nekoč, to je bilo v februarju v najhujšem mrazu, je preplaval ledenomrzlo reko Loire, da se je rešil iz nemškega ujetništva. In zopet je vstopil v armado, kakor da se ni nič zgodilo. Za svoje hrabro bojevanje je bil odlikovan s križem častne legije.

Ko je l. 1875. počila puška v Nevesinju, je bil to začetek vstaje proti Turkom, ki se je kakor blisk razširila po Bosni in Hercegovini. Raja se je hotela osvetiti za turška nasilja. Uporniki so pozdravili kneza Milana, ko se je vračal z Dunaja, z besedami: »Živel srbski kralj! Na boj! Na Turke!« Toda kralj ni uslišal naroda. Slišal pa ga je Peter, borec za svobodo; nena doma po nevesinjski vstaji se je pojavil na bosanski meji. Petar Mrkonjić, to ime si je namreč Peter nadel, ker ga je spominjalo na junaka iz narodne pesmi, je prišel, da osvobodi teptano rajo. Na svoje stroške je zbral četo 200 mož, jo oborožil in začel napadati Turke. Njegovo vztrajno delo je rodilo

uspehe; turške čete so jih dobile po »grbi«, raja pa se je navduševala za boj. Povsod so se zbirali četaši. Decembra l. 1875. so se sestali v Jamniti četaši, 85 po številu, da si izvolijo skupnega vodja, kajti zavedali so se, da je zmaga le v skupnosti in slogi. Volili so Petra, ki je šel februarja 1876 na Dunaj, nakupil na svoje stroške orožja in vse leto 1876. uspešno četoval ter mnogokrat premagal turške čete ob meji.

Petrovo uspešno četovanje zoper Turke v hercegovsko-bosanski vstaji

1875/76 ni bilo Milanu, takratnem knezu oz. kralju Srbije (1868—1889) po godu. V Petrovo četo je pošiljal ljudi, ki bi naj naredili nemire in spore med četaši, ali ga ubili. Toda niso imeli uspeha. Ko je Peter videl, da ga Milan ne more videti, mu je pisal pismo, kjer ga opominja, naj skleneta prijateljstvo in naj pozabi na staro sovraštvo med Karadjordjevići in Obrenovići, ker sedaj ni časa za notranje razprtije, ampak je treba skupno nastopiti zoper sovražnika. S tem je Peter pokazal svojo veliko plemenitost. Toda odgovora od Milana ni dobil. Ko je koncem l. 1876. Peter zaključil svoje četovanje, je odšel zopet v tujino. L. 1883. pa je odšel v Črno goro, da se prepriča o junaštvu Črnogorcev, o katerih je že v mladosti slišal toliko pripovedovati. V spremstvu nekega prijatelja, ministra v Črni gori, je prišel na Cetinje, kjer je spoznal hčer črnogorskega kneza, Zorko, s katero se je pozneje poročil. V dobi njegovega bivanja v Črni gori mu je Zorka rodila troje otrok: Jeleno (1884.), Djordja (1887.) in Aleksandra (1888.). Ko pa mu je 4. marca 1890. umrla žena Zorka, je s svojo deco odšel v Švico, v Ženevo in tam živel kot navaden meščan. Deco je dal študirat v Rusijo, v Petrograd.

Ko je 11. junija 1903. padel od revolverskih strelav zadnji Obrenović, se je za Srbijo začela nova doba. Zarotniki so odposlali v Ženevo delegacijo k Petru, ako je voljan sprejeti srbski prestol. On je odgovoril, da postane srbski kralj, ako privoli na to »Narodna skupščina« in evropske države. Dne 2. junija 1903. je Narodna skupščina izvolila Petra za kralja Srbije. Dne 11. junija je prišel Peter kot kralj v Srbijo — po dobrih 50 letih — v svojo domovino. V Beogradu so ga pozdravili topovski streli iz beogr. trdnjave. Pravilno je kralj Peter naglasil, da je bil ta dan najlepši dan njegovega življenja. Dne 12. junija je izjavil kralj Peter zakletvo, kjer med drugim izjavlja, da bo spoštoval do malega ustavo in se bo boril za svobodo naroda, kajti le v svobodi je napredek naroda. Pri svečanem kronanju je bil navzoč skoraj ves Beograd in tudi ljudstvo z dežele je prišlo pozdravljat svojega novega kralja. V dobi od nastopa vlade do aneksije Bosne in Hercegovine se je kralj Peter trudil, da utrdi Srbijo tako, da na znotraj čim bolj zmanjša ugled strankarjev, na zunaj pa poveča ugled Srbije. Ko je Avstro-Ogrska l. 1908 anektirala Bosno in Hercegovino, to se pravi, ti dve pokrajini, ki ju je doslej imela le upravljati, je neposredno podvrгла pod Avstro-ogrsko, so bili Srbi popolnoma nesposobni za boj, saj jim Rusija ni mogla pomagati, ker je bila zapletena z Japonsko v vojno. Ko so stari strankarji videli, v kakem položaju je Srbija, so se pomirili med seboj in začeli skupno akcijo proti sovražniku, ki se jim je sedaj pokazal v tako jasni luči. Vsak Srb se je trudil, da je državi čim bolj koristil, država se je oboroževala s tako naglico kot še nikoli. Kake uspehe je rodilo to oboroževanje, so pokazali dogodki v Balkanski vojni. Teh par let med aneksijo Bosne in Hercegovine in Balkansko vojno, je bila najsrečnejša doba Petrovega kraljevanja. Ker Turčija ni hotela izpolniti določb berlinskega dogovora in ni hotela izboljšati položaja krščanske raje na Balkanu, so 4 države: Srbija, Črna gora, Bolgarija in Grčija sklenile t. zv. »balkansko zvezo« in napovedale oktobra 1912. Turčiji vojno. Srbija, ki se je tako dobro pripravila za vse, je imela vojsko 400.000 mož, t. j. 14% vsega prebivalstva. Zato so bili uspehi zaveznikov zelo lepi. Srbi so Turke dne 23. in 24. okt. 1912. pri Kumanovem sijajno premagali. Aleksander, ki je bil tedaj vrhovni poveljnik, je vkorakal kmalu nato v Skoplje. Koncem novembra so bili Srbi že ob jadranski obali: po 500 letih. Tudi povsod drugod so bili Turki tepeni. Nato so se vršila pogajanja v Londonu in se zaključila

30. maja 1913. Turčija je morala prepustiti zaveznikom skoraj vse evropsko ozemlje. Ker pa je bilo premirje splošno, so nastali nesporazumi med Srbijo in Bolgarijo. Zadnja je Srbijo napadla, a ni imela uspehov. Dne 7. julija 1913. je bila bolg. armada pri Bregalnici popolnoma poražena. Nato je bil 10. avg. sklenjen mir, iz katerega je izšla Srbija kot popolna zmagovalka.

Dasi je Srbija prišla iz obeh (1912, 1913) balkanskih vojn kot zmagovalka in se je njen obseg zelo razširil, je vendar bila v težkem položaju. Avstro-ogrška je gledala, da jo čimprej kakorkoli poniža. Pa tudi strankarski boji so bili tako ljuti, kakor še nikoli. Kralj Peter je pa začel junija meseca 1914. bolehati in je zato 24. jun. postavil prestolonaslednika Aleksandra za regenta. Toda v tem težkem položaju je izbruhnila svetovna vojna, za Srbijo se je začel boj za življenje ali smrt. Ni naš namen, natanko popisati dogodke v svetovni vojni, niti onih, ki so bili neposredno važni za Srbe. Zato omenimo le najvažnejše in zasledujemo življenje kralja Petra. Od 17.—20. avg. 1914. je bila avstr. armada pri Ceru sijajno odbita. Sledil je hujši avstr. napad in srbski vojaki so začeli obupavati in zapuščati strelske jarke; tedaj pa je stopil v strelske jarke sam kralj Peter in jih nagovoril: »Jaz odvezujem od prisege vsakogar, ki hoče domov — Bog mu odpusti! Pojdite domov! Dam vam besedo, da se nikomur zaradi tega ne bo skrivil las. A jaz, vaš stari kralj, ostanem s svojima sinovoma tu, da umrjem...« Nihče ni odšel, vojake je kralj Peter zopet navdal s pogumom, v bitki na Suvoboru od 3.—6. dec. 1914. je bila sovražna vojska popolnoma poražena, na srbskih tleh ni bilo nobenega sovražnika, — razen 42.000 ujetnikov. Skoraj vse leto 1915. ni bilo napadov od sovražnikov, a zato je razsajal pegasti legar. Dne 6. oktobra pa se je začela nova ofenziva Avstro-ogrške — padel je Beograd; napad Bolgarov in izneverjenje Grčije je spravilo Srbe v neznosen položaj. Začelo se je umikanje srbske armade — Golgota, pravilno nazvano. Koncem febr. 1916. so dospeli ostanki srbske armade na Krf, a z njimi stari kralj Peter, ki je trpel skupno s svojimi vojaki. Kralj Peter je s tem pokazal, da hoče svoje življenje žrtvovati domovini. Toda iznemoglo armado so zavezniki, predvsem Francozi, zopet obnovili, in Srbi so zopet začeli osvajati pokrajino za pokrajino. To je trajalo vse leto 1917. Ko je regent Aleksander sklenil začeti 1918. ofenzivo, in je prišlo ojačenje od zaveznikov, je bila končno septembra 1918. prebita solunska fronta. Srbske čete so 1. dec. vkorakale v Beograd — svetovna vojna je bila končana. Dne 1. dec. 1918. je regent Aleksander svečano proglasil zedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev. Tisočleten sen je bil uresničen, nastala je Jugoslavija.

In sivolasni starček, kralj Peter, je bil sedaj tako srečen, ko je videl, da je njegov življenjski cilj izvršen.

Ko se je njegovo telesno stanje sredi leta 1921. zelo poslabšalo, je 16. avgusta umrl. On, kralj Peter, ki je vodil svoj narod po poti zmag in porazov do končne velike zmage, ki se je boril sam v strelskih jarkih in ki nas je zedinil, je umrl, a duh kralja Osvoboditelja še živi in bo živel. (Viri: M. Vukičević, Kralj Petar od rođenja do smrti. Narodno delo. 2. iz. Beograd. Vse slike iz knjige: V borbi za Jugoslavijo. I. in II. del. Dr. I. Lah. Izd. Vodnikova družba 1928, 1929.

Kraljevina Jugoslavija je mlada država; njen život tek počinje. Temelji Jugoslavije se dozićuju. U njih kralj Aleksandar uzićuje svoju dušu. („Kralj“.)

MORJE, POSREDOVALEC SREČE IN BLAGOSTANJA

(Konec.)

Posebne važnosti je morje za one države, ki v glavnem proizvajajo sirovine, to je žito, les, poljske pridelke, sadje itd. Te stvari so sicer nepri- merno cenejše od tovarniških izdelkov, zasluži pa se pri njih tudi lahko silne novce, le treba je tako blago prodajati v velikih količinah. Za to pa so ladje mnogo pripravnejše kot železniški vozovi, ker bi obsegu in teži takih tovorov dostikrat sploh ne mogli odgovarjati. Pomislite, da more navadna trgovska ladja natovoriti toliko blaga, kolikor ga prepelje 15 vlakov. Za trgovino s sirovinami so pomorska prometna pota zdaleka primernejša od suhozemnih.

Pa bi za industrijske izdelke veljalo prav to in v vsem obsegu. Morska pot je lažja in cenejša za vse in za vsakogar. Radi tega so se pa tudi vsi narodi, posebno pa oni, ki v glavnem proizvajajo sirovine, vedno uporno prebijali k morju ter vodili dolge in krvave vojne, da se polaste morja — kajti: kdor ima morje, ima svetovni promet; kdor ima svetovni promet, ima bogastvo sveta; kdor ima bogastvo sveta, ima ves svet.

Pomnite: trgovina je temelj blagostanja in bogastva vsakega naroda, morje je izvor blagostanja naroda in države, saj so najbogatejše in najkul- turnejše baš one države, ki imajo možnost, da se poslužujejo za svojo trgovino pomorskih prometnih potov.

Tako si moremo tolmačiti dejstvo, da so bili v starem veku najkulturnejši oni narodi, ki so naseljevali predele okoli Sredozemskega morja in ki so po njem vršili svoj promet.

Poleg tega so pomorska prometna pota sama po sebi izvor dohodkov onih držav, ki imajo veliko trgovsko mornarico. Take države prevažajo namreč poleg lastnega blaga še tuje iz enega kontinenta na drugega ter imajo od tega velike dohodke.

Iz zgodovine so nam znane mnoge države in celo poedina mesta, ki so si nabrala ogromno bogastvo in imela visokostoječo kulturo. Neposredni vzrok temu je bilo prevažanje tujega blaga na njihovih ladjah, kar je bil njih glavni opravek. Morje in brez števila cest na njem je bilo za te države in za ona mesta neizmerne koristi. Kaj hitro so si pridobile bogastvo in moč, čeravno so bile same po sebi male in niso imele lastnih izdelkov za zunanjo trgovino.

V starem veku so nam dobro znani morski veččaki Feničani in za njimi Kartazani. Njihova visoka kultura je bila posledica njihovega trgovskega prometa po Sredozemskem morju. Na isti način so bili znameniti v srednjem veku Benetke, Genova, Dubrovnik in pomorska mesta Hansabunda: Bremen, Hamburg in Lübeck.

Benetke, Genova in Dubrovnik so bili skozi stoletja glavni posredovalci trgovine med Evropo in bližnjim Vzhodom. Oni so prevažali na svojih mnogo- brojnih trgovskih ladjah blago vseh narodov, ki so prebivali na obalah Sredo- zemskega morja.

Pomorska mesta Hanzaške zveze so si s pomočjo pomorskega prometa po Vzhodnem ali Baltskem morju pridobila toliko bogastvo in moč, da so

bila tekom dolgih časov popolnoma samostojna in niso spadala v sestav prav nobene države.

Vidimo torej, da je morje resnično posredovalec sreče in blagostanja, da so njegova prostrana in brezmejna pota izvor blagostanja in to ne le za države, ki se jih poslužujejo za prevoz lastnih proizvodov na zunanja tržišča, nego tudi za one države, ki izkoriščajo ta pota za prevoz tuje robe na svojih trgovskih brodovih.

Na ta način so si pridobile svetovno oblast in neizmerno bogastvo one države, ki so se okoriščale z morsko-prometnimi cestami kot takimi in se istočasno posluževale teh potov tudi za prevoz lastnih izdelkov in pridelkov na zunanja tržišča.

Taka država je bila v srednjem veku Španija, a zdaj sta Anglija in USA.

Ni slučaj, da je otoška Anglija prednjačila drugim suhozemnim državam, kot tudi ni slučaj, da Kitajska, ki je 33krat večja od Japonske, igra podrejeno vlogo in se mora krvavo boriti z boljševizmom, ki, nasprotno, ni prešel na Japonsko.

Nesporna je resnica, da odgaja morje veličino, samozavest in naciona-lizem, a notranjost propadanje in boljševizem. Samo morje odgaja velike države.

Ako upoštevamo, da proizvaja naša država v glavnem sirovine, pomenijo pomorska prometna pota, pomeni morje za nas in za gospodarski razvoj in podvig naše države velikansko, lahko trdim, življenjsko vprašanje. Edino najširše izkoriščanje morja in njegovih potov lahko dvigne blagostanje in gospodarstvo Jugoslavije, kajti le, če se bodo prevažala po morju naša prirodna bogastva: žito, les, cement, boksit, oglje, bo mogoče vzdržati na tujih tržiščih nevarno konkurenco s sirovinami drugih zemlja.

Že Valentin Vodnik nam je pokazal na morje z besedami veselemu Kranjcu:

Polje, vinograd, gora morje,
ruda, kupčija tebe rede.

Tretjina naše državne meje se namaka v modri Jadran, biser zemlje naše. Jadran, jugoslovensko morje! Kdo je med vami, ki mu ne zadrhti srce ob tem svetem imenu. Domovina in Jadran morata biti slehernemu Jugoslo-venu najdražji imeni!

Jadranske vode obsegajo 130.000 kv. km. V dolžino merijo 760 km, srednja širina jim znaša 172 km. Naša obala od Rečine do Bojane meri polnih 550 km zračne črte ali 1563 km zavite in škrbaste obale, oziroma 5171 km z vsemi otoki in otočki, ki jih imamo nekako tisoč.

Izkoriščanju primerno urejenih imamo 363 luk. Postavimo se s tremi divnimi, fjordom sličnimi zalivi. To so šibeniški, novigrajski in bokokotorski zaliv. Ako vzporejamo to našo obalo z nerazvito belgijsko, z blatno nizozemsko ali dansko, pa če hočete tudi z obalo onstran Jadrana, pridemo do zaključka, da imamo državo, ki razpolaga v Evropi z eno najlepših obal.

Pa ni le naša obala divna, pa ni le naše morje nepozabno, tudi bogato je to morje. Nekako 300 vrst rib vsebuje, od teh sto vrst užitnih, kar je redkost svetovnih morij, in v taki množini, da naš ribič na ribo kar čaka, dočim gredo drugod za njo. Vsako noč je v naših vodah Jadrana do 4000 ribiških ladjic. Posledice so vidne. Naše ribarnice razpošljejo letno do 22 milijonov škatelj konzerviranih rib, sardel, sardin, v svet. In to v našem narodnem gospodarstvu že nekaj pomeni. Ribari se od marca do oktobra.

Da je baš na naši strani Jadrana tako bogat ribolov, je vzrok morskimi tok, ki se pomiče ob naši obali navzgor s hitrostjo 1 m. m. na dan ter poskrbi, da ostanejo naše vode čiste in globoke, s čimer se onstran Jadrana ne morejo pohvaliti. In riba hoče le čisto in svežo vodo, saj je tam tudi več hrane zanjo. Za plovbo pa je taka obala tudi več vredna od večnih plitvin.

Jadran je tako važen most med Srednjo Evropo in bližnjim Orijentom, da so se vse čase borili narodi za njegovo posest in ta boj ne bo končan, dokler bo človeški rod naseljeval pokrajine ob Jadranu in za njim.

1300 let prebiva naš rod ob teh obalah. Neštete zmage od prihoda naših prednikov na te kršne obale do zadnjih časov dokazujejo, da je naš rod pomorski že od pradavna, že od tedaj, ko so naši predniki plovili še po prostranih Pripjatskih močvirjih tam v daljni Rusiji, naši pradomovini.

Divna in slavna je naša pomorska zgodovina, pa o njej drugič, zdaj sem hotel le opozoriti nanjo in po njej na naše morje, ki bodi nam vsem prvo in poslednje v našem mišljenju.

Morje so vrata v svet, po njem pelje steza in izhrojena cesta v lepšo in slavnjšo bodočnost. In do nje nam pomore razvita trgovska mornarica.

Leta 1921. so delili ogromno bivšo a. o. trgovsko mornarico in nam je pripadel le neznamenit del nekaj na 100.000 brutto reg. ton. S tem je bil položen temeljni kamen jugoslovnski trgovski mornarici. Reven je bil z ozirom na tonažo, starost in velikost ladij, še revnejši pa z ozirom na mali oz. nikak interes zaledja za naše morje in pomorstvo. No, pa imeli smo svoje svobodno morje in svoje odlične pomorščake, ki niti v onih težkih časih niso klonili z duhom, smelo so gledali v bodočnost.

In polagoma je začela prodirati naša zastava v svet.

Mornarica se je večala od leta do leta, spčetka po nekako deset tisoč ton, kasneje več. V petih letih se je tonaža podvojila in danes imamo blizu 400.000 brutto reg. ton trgovske mornarice in to na parobrodih dolge, velike obalne in male obalne plovitbe. Imamo pa poleg tega še ca. 13.000 ton jadrnic. Ribskih ladij in čolnov je pa nad 10.000.

Tri večje in 18 manjših paroplovnih družb vzdržujejo naš obalni in prekomorski promet. Vse te družbe so si umele s svojo solidnostjo utreti tudi mnoga trda vrata v inostranski trgovini in kljub ostri konkurenci so razpregle svoja pota po vsem svetu. Tudi država uvideva veliko potrebo in važnost trgovske mornarice ter jo skuša z raznimi olajšavami in podporami utrditi in učvrstiti.

Osobito v zadnjih letih je nastal v naši trg. mornarici nagel in povoljen preokret. Dobili smo več velikih in modernih parnikov, ki so, ponosno vijoči našo narodno zastavo po vseh morjih sveta, lastnikom in nam vsem v čast.

Če so sedanji težki časi zadeli tudi našo morskno plovbo, nas to ne skrbi, ker se bo to spet izravnalo in ob našem skupnem zanimanju za naše morje in našo mornarico, nam mora prinašati to le dobiček v vseh oblikah.

Mladina! Nate stavi naš rod vse upe, ti si cvetka na mogočnem jugoslovnskem drevesu. Gojimo te in te negujemo, poslušaj naše nauke in nasvete ter rasti v zavesti, da si svobodni državljani svobodne velike domovine Jugoslavije. In ta domovina Jugoslavija ima na stečaj odprta vrata v svet tam od Režine do Bojane, široka je cesta, ki pelje tja ven, kjer nas čaka sreča in blagostanje, in tej cesti je ime Jadran.

Jugoslavija in Jadran sta nerazdružljiva kot tvoje telo in srce. Zato: Čuvajmo naše morje!

PRVI TABOR.

Takrat sem šel prvič na tabor. Binkoštni prazniki so bili pred durmi in štiri dni počitnice smo imeli. Binkošti spadajo še bolj v pomlad kakor v poletje; kljub temu je bilo vreme že prav toplo, skoro vroče. To je bila tudi moja edina sreča, kajti sicer bi me naša na moč skrbna mama ne pustila od sebe, ker tabor in prehlad sta bila takrat zanjo eno in isto. Branila se je itak dovolj pred tako vratolomnim podjetjem svojega sina; z vsemi štirimi in še z jezikom, kar nikakor ni malo. No, pa kakor rečeno, zmagala sta končno le lepo, toplo vreme in moje navdušenje. Posebno slednje; tako veliko je bilo, da sem radi njega pozabil žlico doma. K sreči se je našel na taboru nekdo, ki je imel dve. Dobro, da še skodelice nisem pozabil, sicer bi bil moral jesti najbrž iz kotla. Korit namreč na taboru ni.

No, vsaka štorija se začne v gostilni ali pa pri vremenu. Za skavtsko štorijo se ne spodobi, da bi se začnjala ali celo končala v oštariji; torej ji ne preostane drugega, kot da se začne pri vremenu. In ta se je tudi res začela tam. Pa kako! Komaj sem bil na kolodvoru, že se je ulilo, kakor da bi gorela svetemu Florijanu cerkev. Samo to je bilo dobro, da se ni prej, sicer bi ne bil smel od doma... Vso pot od Maribora do Ljubljane je deževalo, to se pravi vse popoldne. In v Ljubljani ves večer, da še na sprehod nisem mogel, kar je bilo jako žalibog, kajti bil bi šel na sprehod z edino svojo teto, ki je bila na denarni plati taka, kot se za teto spodobi.

Hvala Bogu, drugi dan je pa sijalo sonce že na vse zgodaj. Zvrstili smo se, odkorakali smo iz mesta proti Savi, štirje so vlekli in tiščali cizo s šatori in orodjem, sonce pa nam je grelo hrbte. Skraja je bilo čisto prijetno gorko, pozneje pa je bilo gorkote mnogo več, kot je bilo za prijetnost nujno potrebno. Vrhu tega sem kmalu prišel še pri cizi na vrsto. Zgledala ni bogve kako tehtna, zato se je nisem nič ustrašil. A videz vara tudi pri cizah, ne samo pri ljudeh. Prav nič ni prizanašala s svojo težo, obilno je bila natovorjena, imeli smo je kaj vleči; sonce pa je grelo in grelo, da je z nosa kapal pot in so se potočki spuščali po hrbtu za pas.

Vsaka reč ima svoj konec, klobasa nobenega, sveder pa tri; robotanje pri cizi ga je imelo slednjič tudi. Prispeli smo na taborišče tik ob Savi. Omeniti moram še, da se je naši cizi zahotelo malo na kopanje v Savi, pa smo jo še pravočasno spametovali. Kako se to naredi smo dobro vedeli, tudi jaz, ki sem bil novinec in še nikdar nisem imel posla s porednimi cizami. Kajti naš oča so vedno dobro vedeli, kje imamo mi otroci ušesa. In takrat se mi je začelo dozdevati, da tega ne ve samo naš oča.

Oprostite mi, če sem se malo oddaljil od vremena. Takoj se povrnem k njemu. Stvar je bila namreč taka, da je enostavno začelo deževati, še preden smo se dodobra odpočili. Pa ne morda za uro ali dve. O, ne. Za tri dni; kolikor je trajalo taborjenje, nič več nič manj. Potem pa je bilo spet lepo in toplo do jeseni.

Ni nam preostalo drugega, kot da smo se »oblekli« v plavalne hlače in smo tako v dežju postavili šatore. Brrr, bi rekli, tega pa jaz že ne bi, po dežju v samih plavalkah! Pa bi! Prvič, ker vam v takem položaju ne bi preostalo drugega, kajti ostala obleka je porabna tudi za kaj boljšega, ne samo za v nebeško žehto. Streho pa si je vendar treba postaviti na vsak način. Ali hočete, da vam bo dež ponoči padal v usta, da ne boste mogli smrčati? In drugič stvar niti ni tako grozna, kakor izgleda. Samo začeti je treba, pa gre.

Še vroče postane človeku, če ni drugače. Posebno če stopi v naglici na vodjev klobuk, mesto poleg njega.

Vsekakor, zvečer je bil tabor postavljen, kuhinja je v redu delovala, kar je najvažnejše, večerja je bila izvrstna, samo jaz nisem imel žlice. (Take so posledice navdušenja, kot sem že omenil.)

Drugi dan je bila nedelja in dež se je polagoma unesel, popoldne ga skoro ni bilo. To je bilo nujno potrebno, kajti posvetili smo tisto popoldne ljubljanskim skavtom; te slavnosti se je udeležilo seveda vse polno ljubljanskih skavtov, planink in firbca. Šele pozno zvečer so se vrnili v mesto. Slavnost nam taborečim ni bogvekaj koristila, skavtom iz mesta tudi ne, firbca še manj, pač pa planinkam. Te so nam namreč skuhale večerjo. In če planinke skuhajo večerjo, je dobra; kdor ne verjame, dobi batine. Večerja je jadrno izginila tudi brez dokazov. Vrh tega so skuhale še kakao za nočne straže in obljubile so, da nam pridejo kuhat še naslednjega dne. To je koristno, kajne?

Tudi jaz sem ponoči stražil. Kar od enajste do ene zjutraj. Pršilo je in meni se je dobro zdelo, da imajo skavtski klobuki tako široke krajsce; nič ni treba marele. Z menoj vred je stražil »ata« Mrav; na moč sem bil ponosen, da smem stražiti v družbi tako odličnega skavta.

Stražila sva tako, da sva se v glavnem držala kuhinje, to se pravi, tiste dokaj obsežne plahte, ki je branila dežju, da ni padal naravnost v kotel in na bližnjo okolico. Te bližnje okolice seveda ni bilo mnogo: kup drv, ogenjček, Mrav in jaz; vse drugo je že spadalo pod »mokri režim«.

Nekolikokrat je šel Mrav malo pogledat po taboru. Čemu je hodil v dež, ga nisem vprašal. Že zato ne, da ne bi preveč izdal svojega začetništva. Priznam pa, da mi je še danes nejasno, čemu je to delal, kajti ura je sicer odbila polnoč, to je že res, toda ob takem vremenu se po mojem mnenju v naših krajih strahovom tudi ne ljubi izpod ruše, kaj šele, da bi lazili živi tatovi izpod odej.

Jaz za svojo osebo se nisem ganil iz kuhinje, ker je Mrav tako hotel.

Da bi si krajšala čas, sva po malem srebala kakao, ki se je cvrl v kotliču nad ognjem. Vsakokrat, ko sva priložila kako sveže polence, je začel kakao — pol kotla ga je bilo — okrog roba vreti, kajti kotel se je grel, kjer ga je lizal plamen. Kadar je začelo takole šumeti, sem polil kakao z zajemalko po vročem bakru, pa je bil zopet za dve minuti mir. Tako sem delal, dokler naju niso zamenjali drugi.

Drugo jutro so res bile planinke že na mestu, ko smo mi še pospravljali šatore. Baš mimo kuhinje sem prišel, ko sem opazil eno, ki je vsa razkačena gledala kotel, ki sem ga bil ponoči tako vestno hladil s kakaom. Pa ni samo gledala, tudi jezila se je, kar na glas: »Kdo neki je bil ta bizgec, ki je tako zapackal kotel? Povsod se ga drži prismojen kakao! Ta se ne bo dal zlepa očistiti.« Takoj se mi je posvetilo, da sem tisti bizgec jaz osebno; istočasno se mi je pa tudi posvetilo, kako imenitno je, da se je to posvetilo meni in ne njej. In da bo zbirka brezbožnosti popolna, sem se postrežljivo ponudil, da ji bom malo pomagal pri čiščenju, češ, skavt mora storiti vsak dan vsaj eno dobro delo in je boljše, če ujame priliko za roge nego za rep. Res, složno sva drgnila kotel in mu štela rebra z mivko, peskom, travo in vsem, kar nama je prišlo pod roke, da se je slednjič svetil kot nov (samo na notranji strani). Kdo je bil oni bizgec, sem ji pa povedal šele lani, ko sva bila že debela prijateljca.

IMENA MESECEV.

Zgodovinska razlaga.

Januar. To ime je izvedeno iz besede »Janus«, ki je bil pri starih Rimljanih bog hišnih vrat (ianua) in zaščitnik hiše. Kot boga hišnih vrat, gledajočih iz hiše in v hišo, so upodabljali Janusa z dvema obrazoma in s ključi ter vratarsko palico v rokah. Janusu so se Rimljani priporočali v pričetku vsake molitve, njemu so bile posvečene prve ure dneva, prvi dnevi meseca in prvi mesec v letu.

Februar. Februar je dobil ime od latinskega imena »mensis Februarius«, to je mesec pokore in očiščevanja. Ta mesec so namreč obhajali praznik »lupercalij«, kateri je bil v poznejši rimski dobi posvečen pokori in očiščevanju, prvotno pa so na ta dan »luperci« (odganjalci volkov), poseben svečeniški red, s posebnimi magijami in tekanjem okoli ograj živinskih staj »zaščitili« živino pred volkovi. Do uvedbe julijanskega koledarja je bil februar poslednji mesec v letu.

Marec. Rimljani so ga imenovali »mensis Martius« in je bil posvečen Marsu, mesecu vojne. Mars je bil božanstvo starih italških plemen, posebno pa so ga častili Rimljani. V dodiru z Grki so Rimljani sčasoma nekako izenačili boga Marsa z grškim bogom Aresom. Do uvedbe julijanskega koledarja je bil marec prvi mesec v letu.

April. Ime april prihaja od lat. besede »aprilis«, ki je izvedena iz besede »aperire«, t. j. otvoriti ali pričeti. S tem mesecem, drugim v predjulijanskem koledarju, se je pri Rimljanih namreč pričela pomlad. Prvi april velja ponekod kot nesrečen dan, ker se je baje tega dne rodil, oz. je poginil Judež Iškarjot.

Maj. Pri Rimljanih se je imenoval »mensis Maius«, ker je bil posvečen boginji Maja. Bil je mesec paše in radosti. Maja je bila v rimski mitologiji žena boga Vulkana, imenovali so jo tudi Fauna. Maja je dajala prirodi rast in njej so 1. maja žrtvovali svinje. V predjulijanskem koledarju je bil maj 3. mesec v letu.

Junij. Lat. se je imenoval »Junius«. Poreklo tega imena je popolnoma nejasno. Morda prihaja od imena »Juno«, ki je bila staroitalska boginja, zaščitnica mater in poročenih žen vobče.

Julij. Ta mesec ima ime od Julija Cezarja, ki je dal l. 45. pr. Kr. popraviti stari rimski koledar. Prej se je imenoval ta mesec »Quintilis«, t. j. peti mesec.

Avgust. V starem rimskem koledarju in tudi v julijanskem koledarju do Oktavijana Avgusta (30. pr. Kr.—14. po Kr.) se je mesec avgust imenoval »Sextilis«, t. j. šesti mesec. Oktavijan Avgust je odredil, da so temu mescu dali ime »Augustus«, ker se je zgodilo baš tega mesca več dogodkov, ki so bili za Okt. Avgusta srečni.

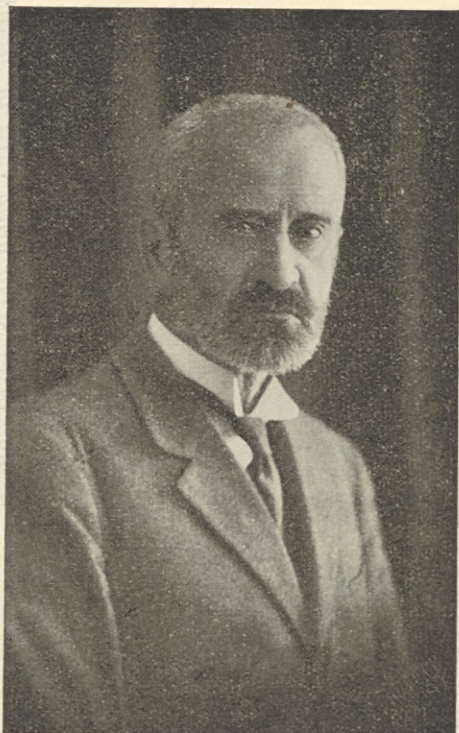
September, oktober, november, december. Ta imena prihajajo od lat. besed »septem« (sedem), »octo« (osem), »novem« (devet) in »decem« (deset), ker so bili v predjulijanskem koledarju, ko se je leto pričelo z marcem, sedmi, osmi, deveti in deseti mesec v letu.

Praznik sv. Cirila in Metoda (24. maja).

A. Maurovič: Sveta brata Ciril in Metod
krščujeta Slovene. (Iz „Osvita“).

POMEN ALPINIZMA IN TURIZMA.

Dr. Tuma.

Prvi človek je zaživel v prirodi takrat, ko se je tvorila naša zemeljska skorja. Bruhali so ognjeniki, gore so bile pokrite z nepreglednimi ledniki, ravnine so preplavljali potopi. Človek je bil brez moči pred orjaškimi prirodnimi pojavi, skrival se je v zemeljskih špiljah pred divjimi, neznanskimi zvermi. Priroda ga je navdajala s strahom in grozo. Šele, ko so odtekle vode potopov, se je utrdila zemeljska skorja, ko so se odtalili ledniki po dolinah in sončnih pobočjih, jel je človek spoznavati tudi milejše strani prirode. A vezalo ga je tudi še takrat trdo delo na zemlji, s trudom je pridobival sadove za uborno življenje. V razmerju s prirodo najdemo torej v prvih početkih človeka, ki se čuti v oblasti višjih prirodnih sil. Sledi za tem dolga doba dela po božjem ukazu: »v potu svojega obraza boš jedel svoj kruh«. Z iskanjem novih selišč ter v krvavih bojih je človek ustanovil državo, ta je omogočila prvo kulturo, človek je jel

zmagovati sile prirode in se zavedati lastne moči. Gospodovalno pleme v državi se je oprostilo težkega dnevnega dela, delal je zanj suženj, pozneje tlačan, še pozneje mezdnik. V prostem času je gospod lahko utrjeval svoje telo, razvijal svoj um, izrabljal delo podložnikov za vedno višje telesne in umske zahteve. V novejši dobi, ko sta nastopila stroj in tvornica, ki sta družila stotine in tisoče mezdnikov po ozkih prostorih delavnih dvoran, je začutil človek vso tesnobo in krivico, ki ga obdaja ob trdem, duhomornem fabričnem delu; takrat je zahrepenel po svetlem soncu, svežem vzduhu, po svobodnem gibanju v prirodi. A tudi gospodar je začutil potrebo, udeleževati se umsko in telesno. Zato so bili Angleži, najbolj razviti industrialni narod, ki so poslali svoje najboljše sinove v tuj svet, iskat razmaha. Bili so lordi in višja angleška inteligenca, ki je iz svojih meglenih krajev jela iskati sončne predele juga in jela potovati iz dežele v deželo, da uživa nje lepote ter osveži duh z novimi doživljaji. Pričel se je turizem. Je tuja beseda, ki pomeni, da prosto, v zabavo potujem iz kraja v kraj z namenom, da se osvežim in ob enem vidim novih krajev, novih šeg in razširim obzorje svojega uma. Postala je v kulturnem človeku živa potreba, da kolikor toliko opusti svoje dnevno delo, zapusti tesne prostore domačega bivališča in hiti v širni svet. Sprvega je bila možnost potovanja le omejena, saj se je moralo potovati

peš ali pa v dolgočasnih vozilih. Ko je pa človek vpregel v svoj voz paro in elektriko na suhem in na morju, skoraj ni bilo več mejâ, preko katerih bi človek ne mogel prispeti v najkrajšem času in z vsemi udobnostmi na vse predele zemlje. Tako se je turizem razpredel v veliko kulturno organizacijo, ki veže omikance različnih narodov in jim daje možnost, spoznavati se med seboj, iskati vezi vsega človeštva. Mogočne organizacije skrbе za ureditev turizma. Bodi kot vzgled najmočnejše turistično društvo t. j. »Turing Club Italiano«, ki kmalu dosega pol milijona organiziranih članov ter jim nudi vse udobnosti potovanja modernih vozil. Organizacije so razširile turizem, kar je posebnega kulturnega pomena tudi za mladino, najprej na mladino srednjih šol. A tudi že učenci osnovnih šol se zbirajo v skupinah, da si ogledajo lepe predele lastne domovine, pa pogledajo tudi v neznan svet, da jim daje podlago za novo obzorje.

Poleg turizma se je z mogočnim korakom razvil tudi alpinizem. Dočim je glavna vsebina turizma popotovanje, oddih in zadostitev ukaželjnosti, je bistvena vsebina alpinizma stremljenje človeka uveljaviti svoje telesne in umstvene sile v prirodi. Radi tega išče alpinist težko dostopne predele naše zemlje, tajinstvenost visokih gora ter se meri s silami gorskih velikanov. Tudi alpinist uživa raznolikost dežele in podnebja, tudi njega žene ukaželjnost, tudi njega žene želja po lepoti cvetja, šumečih vodâ in temnih gozdov. Bistvo na dnu njegovega stremjenja pa postane, da se izživi v uveljavljanju svojih telesnih sil in energije svojega uma, da se spravi v boj z nepristopnimi stenami, prepadi in ledniki visokih Alp.

Turizem pač rad prehaja v alpinizem, kakor je obratno alpinizem navadno zvezan s turizmom. Alpinizem se razvije v svoj višek, ko prevlada pri človeku stremljenje zmagati s svojo telesno silo in z umom nasprotno sile prirode.

Imenitna naloga učitelja in šole je, da to mogočno novodobno kulturno strujo turizma in alpinizma izkoristi pri vzgoji in pouku mladine. Prva podlaga turizmu in alpinizmu v mladi deški duši mora biti ljubezen do lepote prirode v vsestranskih pojavih. Posebno mika mladega človeka cvetje pestre poljane, brsteči pomladni gozd. Ko zgine snežna odeja in brsté prve bilke, človeka, posebno pa mladino oživi želja po gibanju v prirodi, mika ga pogled na pestrost cvetlic: bela kújavica in žolti digavček.*)

J a k š e J o ž e :

KAKO REKLAMIRAM POGREŠANO POŠILJKO?

Dober kupec in plačnik nič več ne jemlje blaga pri vaši trdki. Pišete mu priporočeno pismo, v katerem ga prosite, naj vam vsaj sporoči, zakaj je namah prenehal z naročili. Toda odgovora ni. Dvomite: morda je umrl, prišel pod stečaj, se preselil v drug kraj. Zato reklamirate tisto

*) Rabim stare narodne izraze kujavica za zvonček in digavček za trobentico. Obe ti imeni sta prišli v rabo že pozno, izraz mestnih otrok, ki primerjajo cvetice z vsakdanjimi stvarmi mestnega življenja. Delovno kmetsko ljudstvo pa pri svojem imenovanju daje imena po stoletnem opazovanju notranje moči in sestave rastline. Tako je opazil poljedelec, da živina postaja nemirna, ko poje trobentico, da postaja lenobna, ko mu zaide med pičo listje in cvetje zvončka. Živina se dega, živina se kuja. Tako vidi pastir, da ima neka spomladanska rastlina za korenino gomolje ali kokice, pa imenuje rastlino kókavico. Poznejši, posebno mestni človek, ki več ne razume te besede, pa je napravil iz rastline kújavico. Tako bi v imenih rastlin dobili celo zgodovino spoznavanja prirode našega človeka.

pismo. — Ali: poslali ste paket proti odkupnini (povzetju), preteklo je že nekaj tednov, a niste prejeli ne denarja, to je odkupnine, s katero ste obremenili tisti paket, niti paketa samega nazaj. Kaj storiti? Vi paket reklamirate.

Kako to napravite? Poiščete sprejemni list (recepis), katerega ste dobili na pošti ob predaji pogrešane pošiljke, in greste z njim na pošto. Greste pa lahko na katerokoli pošto in ni potrebno, da poizvedujete po pošiljki ravno pri tisti pošti, pri kateri ste jo oddali. Tam poveste svojo željo, pokažete recepis in plačate 3 Din za tuzemsko, a 6 Din za inozemsko pošiljko, vse drugo napravi potem poštni uradnik. Ta izpolni namreč posebno tiskovino ter jo pošlje naslovni pošti, ki mora v 24 urah sporočiti, ali je reklamirana pošiljka prišla tjakaj, kdaj je bila izročena naslovniku, kam je bila za njim poslana, kdaj vrnjena, oziroma končno, ali sploh ni prišla. Odgovor naslovne pošte sporoči sprejemna pošta reklamantu, ki tako izve za usodo svoje pošiljke.

Kaj pa če nimate recepisa?

Radi bi reklamirali kako vknjiženo pošiljko, a ne morete najti sprejemnega lista. Ali ste ga zavrgli, ali nekam založili, skratka, recepisa ni, a prav ta je legitimacija, da smete poizvedovati po dotični pošiljki. Kaj storiti?

V tem primeru se stvar malo zakesni in precéj podraži. Prosimi morate namreč za uradno potrdilo, da ste res oddali tega in tega dne pri tej in tej pošti na ta in ta naslov tako in tako pošiljko. V ta namen napravite na poštno direkcijo pismeno prošnjo, v kateri čim najbolj natančno popišete sprejemne podatke dotične pošiljke (priporočeno pismo, paket, nakaznica). Če ne veste točnega dneva, napišite vsaj približni datum ali vsaj mesec, kdaj, pri kateri pošti in na kateri naslov ste poslali, ter prosite, da se Vam napiše uradno potrdilo o predaji dotične pošiljke. Prošnjo kolkujte s 5 Din, a za rešitev, to je za »Uradno potrdilo« priložite kolek za 20 Din. Ko prejmete potrdilo, ki je nekaj duplikat recepisa, uvedete lahko z njim reklamacijsko postopanje kakor s praviim recepisom.

Kolikšno odškodnino smete zahtevati?

Če je uspeh poizvedovanja negativen, to se pravi, če se ugotovi, da se reklamirana pošiljka ni izročila naslovniku niti vrnila pošiljatelju, potem ima pošiljatelj pravico, da zahteva od poštne uprave odškodnino za izgubljeno pošiljko. Ta znaša:

a) za priporočeno pismo v tuzemskem prometu (za Jugoslavijo) 50 Din, v mednarodnem prometu (za druge države) pa 50 zlatih frankov (sedaj 550 Din);

b) za paket brez označene vrednosti: do 3 kg 30 Din, do 5 kg 50 Din, a dalje za vsak kilogram po 10 Din (teža izpod 1 kg se računa za cel kg);

c) za paket z označeno vrednostjo največ znesek označene vrednosti, a če je bila stvarna vrednost manjša, se plača znesek stvarne vrednosti;

č) za odkupni paket: če se še ni izročil naslovniku, toliko kakor za vsak drugi paket, a če se je že izročil, odkupni znesek;

d) za vrednostna pisma in nakaznice: znesek označene vrednosti.

Kdaj pošta ne jamči?

Pošta ne odgovarja in ne plača nikake odškodnine v naslednjih primerih:

1. če se je pošiljka izgubila ali poškodovala zaradi višje sile (potres, požar, povodenj);

2. za prepozno odpravo pošiljke ter za posledice in škodo, ki je nastala iz tega;

3. za pošiljke, v katerih so bile stvari, ki se ne smejo pošiljati po pošti (predvsem predmeti, ki se radi vnamejo ali eksplodirajo);

4. če je bil paket preslabo zapakovan ali pomanjkljivo naslovljen;

5. če je prejemnik prevzel pošiljko brez ugovora in šele kasneje prijavil kako nepravilnost;

6. za žive živali, tekočine in pokvarljive stvari;

7. za pošiljke, ki jih zapleni sodišče ali policija;

8. za pošiljke, ki so zlonamerno označene z mnogo višjo vrednostjo nego je njih prava vrednost;

9. za denar in dragocenosti, ki so bile poslone skupaj z drugim blagom;

10. za zaprte pošiljke, katerih zavojna tvarina in pečati so bili pri dostavi nepoškodovani in ki niso diferirale z označeno težo.

Če reklamant z rešitvijo poštne direkcije o odmeri odškodnine ni zadovoljen, se sme v 15 dneh pritožiti s pismeno (z 20 Din kolkovano) vlogo na ministrstvo prometa.
(»Poštni almanah«.)

K o d r i č V l a d i m i r :

IZ ŽIVLJENJA RASTLIN.

(Konec.)

Vem, da je marsikdo debelo pogledal, ko je čital, da rabi rastlina žveplo, apno in celó železo! Da bi rastlina jedla železo? Ali menite, da je z nami kaj drugače? Kar poglejmo! Natrij je vosku podobna snov, ki se v vodi zelo razkraja in počí s silnim pokom; klor je rumenkasto zelen, zelo strupen plin, ako ga le malo vdihamo, nas sili v kašelj in bljuvamo kri. No, vprašam pa, kdo še ni jedel osoljenih jedi? Kje pripravljajo jedi brez soli? In kaj je sol? Sol je spojina natrija in klora, a pri vsem tem še ni nihče radi soli niti počil niti se zastrupil. Vidimo torej, da zavžijemo dvojce prvin v obliki spojine. Točno isto je pa pri rastlinah, ki ne zavživajo železa v kosih, žvepla v prahu itd. — temveč v raznih spojinah.

Če pa kdo ne verjame, da so vse omenjene prvine res neobhodno potrebne za rast rastline, se lahko prepriča tako, da ne stavi v vodo katerekoli snovi, na primer železa v železokloridovi raztopini.

Joj, joj! Na nekaj smo pa pozabili! V našem kozarcu ni nič ogljika, a prej smo trdili, da brez njega ne more rastlina živeti. No, saj nismo ničesar zamudili. Tudi to še pride!

Da je v rastlini res mnogo ogljika, se lahko kmalu prepričamo. Kos lesa, ki ga vstavimo v razbeljeno peč postane kmalu popolnoma črn in pravimo mu — oglje. To pa ni prav za prav nič drugega kakor skoraj čist ogljik. Toda, četudi nismo dali v kozarec nič ogljika, nam rastlina vendar lepo uspeva. Kako to? Odkod dobiva rastlina ogljik? Samó en odgovor je pravi: rastlina dobiva potrebni ogljik iz zraka.

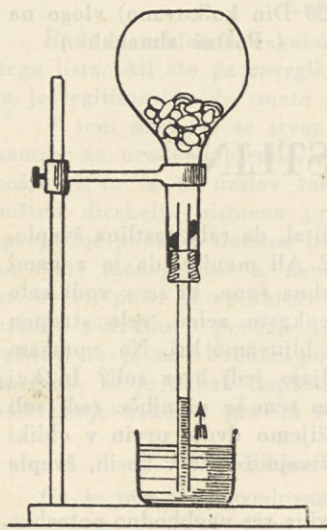
V zraku je zelo malo ogljika v obliki ogljikove kisline. V 1000 l zraka je komaj $\frac{1}{3}$ l ogljikove kisline, ki tehta 0.7 g. Toda v tej je 0.5 g kisika, a le 0.2 g čistega ogljika.

50 q suhe snovi drevesa nam dà pa okoli 25 q ogljika. Čudno, kaj? Tu drevo, ki potrebuje take množine ogljika, a tam zrak, ki vsebuje tako malenkostno količino ogljika, da je skoraj ne upoštevamo. Vse to je res, toda

res je tudi, da ne zmanjka ta mala količina ogljikove kisline prav nikoli, ker se neprestano tvori pri gorenju, pri človeškem in živalskem dihanju itd. Tudi ima drevo, preden doseže 50 q suhe snovi, precej časa za nabiranje ogljikove kisline iz zraka.

Zdaj pa še dihanje rastlin!

Kako diha rastlina, nam pokaže naslednji poizkus: Oskrbimo si steklenico, primeren gumijev zamašek (lahko uporabimo tudi zamašek iz plute, ki ga pa moramo dobro namakati v vrelem vosku, da postane neprodušen), ki je po dolgem v sredini preluknjan, da moremo vtakniti v nastalo luknjo stekleno cevko; končno rabimo še kozarec z barvano vodo ter košček lugovega kamna, ki ga dobimo v lekarni. (Lugov kamen je trden kalijev ali natrijev lug; ker pa zelo razjeda organske snovi, moramo biti zelo previdni, da ga ne primemo z roko, ker bi nam razjedel kožo!) Kdor je malo mojstra, si naj napravi še primerno leseno stojalce, kakršno vidimo na risbi. Ko je vse

pripravljeno, napolnimo steklenico do polovice z nezelenimi rastlinskimi deli (kaleči fižol, nezeleni gobe, čimveč cvetnih listov itd.). Košček lugovega kamna položimo na zamašek k cevki, ki moli 2—3 prste iz zamaška v steklenico. Ko je vse v redu, zamašimo steklenico z grlom navzdol obrnjeno previdno z zamaškom in pritrdimo vso pripravo na stojalce. Pod pripravo postavimo še kozarec z barvano vodo tako, da sega zunanji konec steklene cevi kolikor možno globoko v vodo. Naris nam podrobno pojasni, kar smo ravno kar slišali.

Drugi dan opazimo, da se je voda iz kozarca dvignila v stekleno cevko. Kaj se je zopet zgodilo? Očitno je, da je neka snov v steklenici izginila. Toda: katera snov, kako in kam je izginila?

Aha! Rastlinski deli v steklenici so posrkali iz zraka ogljikovo kislino! Prav, toda saj smo že slišali, da je v zraku zelo malo ogljikove kisline; komaj 0.04% je je. Ako drži steklenica 1 l, tedaj je bilo v njej komaj $\frac{1}{4}$ cm³ ogljikove kisline, a voda je zavzela v cevki mnogo večji prostor. Torej nam še ostane možnost, da si je rastlina prisvojila tudi dobršen del zraka, torej je vsrkala kisik ali dušik ali pa oboje. Pustimo vse še nekaj dni, da nam poizkus raztolmači to uganko. (Medtem pogledimo, kako vplivajo zrak, kisik in dušik na tlečo trsko. Videli bomo, da zagori trska s svetlim plamenom, ako jo pomolimo v kisik; nasprotno pa popolnoma ugasne v dušiku; medtem ko ne opazimo na tleči trski v zraku nikake izpremembe.)

Po nekoliko dneh bomo s prejšnjim poizkusom nadaljevali. Steklenico počasi odmašimo in vtaknemo vanjo pripravljeno tlečo trsko. In trska namah ugasne! Aha, sedaj smo pa uganko rešili: rastlinski deli v steklenici so posrkali kisik in pustili sam dušik.

Pa bi kdo vprašal: čemu smo pri tem poizkusu rabili nekaj nevarnega lugovega kamna?

Da nam bo tudi to jasno, ponovimo isti poizkus, toda zdaj brez lugovega kamna. Uspeh bo podoben prejšnjemu, toda voda ne bo silila v stekleno

cevko. Zakaj? Čisto naravno: na mesto porabljenega kisika je stopil drug plin, ki ga je prej posrkal lugov kamen, a je sedaj ostal v steklenici. Ako še zvemo, da lugov kamen zelo rad vsrkuje kisline, nam bo takoj jasno, da je plin, ki nam dela preglavico, neka kislina, in sicer je to bila — ogljikova kislina.

Iz navedenega poizkusa lahko posnamemo, da vsrkuje rastlina kisik, oddaja pa ogljikovo kislino ali kratko — rastlina diha.

Oho! To je pa narobe! Prej smo trdili, da rastlina neobhodno potrebuje ogljikovo kislino, sedaj pa smo dokazali baš nasprotno, da jo namreč oddaja. To je zadrega, kaj? Pa pogledjmo, morda se vendar še srečno izmažemo.

Ponovimo poizkus z lugovim kamnom! Zdaj vstavimo v steklenico zelene rastlinske dele, a vso pripravo postavimo v temen prostor. Uspeh — isti kakor prvič. Nasprotno bomo zaman čakali na uspeh, ako ponovimo poizkus in imamo vso pripravo na soncu. Tu torej vpliva sonce, ker sprejemajo ogljikov dvokis le zeleni rastlinski deli, in sicer s pomočjo sonca.

To je torej rastlinsko dihanje. Toda mi smo ga opazovali le na zunaj; kaj se pa pri tem vrši v rastlini sami, še ne vemo, a si lahko raztolmačimo.

1. Pri gorenju se združujeta ogljik in kisik v ogljikov dvokis. Da se pri tem razvija gorkota, to sami vemo. In mislite, da je v rastlini kaj drugače? Kaj še! S tem, da se vsrkani kisik v telesu rastline spaja z ogljikom, se tvori potrebna toplota.

2. Gorkota žene v človeškem telesu najrazličnejše življenjske »stroje«. Rastlinsko telo ne zaostaja nič za našim, kajti gorkota je ona sila, s katero odpira in zapira svoje cvete, s katero se vitice raznih rastlin (grah, fižol, trta...) ovijajo okoli opore itd. Skoraj vse življenjske sile rastlin izvirajo iz gorenja (gorkote).

V l a d o R o j e c :

ANTON JANŠA.

(Ob njegovi 200letnici.)

Na Gorenjskem je bilo včasih čebelarstvo zelo razvito. V mnogih hišah se je zanimanje za čebele vzdrževalo tako rekoč dedno od roda do roda. Vedno se je našel kdo v družini, ki se jim je s prav posebnim veseljem in ljubeznijo posvetil. Tako je bilo tudi pri »Kuharjevih« na Breznici.

Pred več kot 170 leti je čebelaril tamkaj domači sin Tone. Imel je krog 100 panjev, ki jim je bilo že na zunaj videti, da so v oskrbi veččega gospodarja. Bili so tako živalni, da čebele niso imele dovolj prostora v njih, da so pod večer, ko so prenehale z delom, polegale v gostih gručah na bradah in se obešale v težkih grozdih nanje. Panji pa niso bili samo vzorno oskrbovani, temveč tudi zelo lepo poslikani. Tone je namreč znal prav posrečeno mešati barve in prav mojstrsko sukati čopič. Kot takega so ga poznali daleč na okrog. Pri »Kraljiču« je upodobil leva, ki je bil kakor živ. Od vsepovsod so ga hodili občudovat. Ustno izročilo pravi, da je obračal oči zmerom za človekom. — Pa tudi Tonetova brata, Lovro in Tine, nista bila nič manj spretna slikarja. Smisel za lepoto in pravilno opazovanje je bil menda dan vsem trem že po rojstvu; ali pa so se drug od drugega učili in se medsebojno izpopolnjevali!

Marsikatero kapelico so poslikali Kuharjevi fantje, marsikatera hiša v domači in sosednji vasi se je dičila z njihovimi podobami. Zato ni nič čudnega, če je bil Tonetov čebelnjak kakor umetniška razstava najbolj izbranih slik.

Pred čebelnjakom je bila klopica. Tu so posedali bratje ob nedeljskih popoldnevih, opazovali vrvenje svetlokrilih živalic, se pomenkovali o tem in onem ter kovali načrte — visoke načrte za življenje in bodočnost.

Prvi se je odločil Tone. Jeseni, blagoslovljenega leta 1766., ko so mu čebele nanesele toliko medu, da so bili panji težki kakor svinec, je najel pri Kraljiču voz in konje. Doma niso zmogli tolikega bogastva; redili so le kravico in volička radi mleka in najnujnejših poljskih opravil. Ko se je zmračilo, je zataknil žrela pri panjih s smrekovimi vejicami, nastlal voz s senom in s pomočjo bratov natovoril čebele. Skrbno je pregledal vsak panj posebej, če je dovolj trden, če kateri izmed njih ne pušča, kajti nevarno bi bilo za konje in pogubno za čebele, če bi se začele med vožnjo usipati skozi kako prezrto režo. V čebelnjaku je pustil samo troje plemenjakov. Za seme — kakor je dejal — in če bi se kdo od domačih kdaj pozneje navdušil za čebelarstvo.

Bila je svetla noč, polna zvezd in sijaja, ko je Tone vozil svojo edino imovino v Kranj na trg. V njegovi duši pa je bilo temno. Težka je bila ločitev od priljubljenih sivk. Koliko veselih uric, koliko sreče in zadovoljstva je preživel v njihovi družbi! In sedaj se jim izmika! Potegnil je debelo črto pod preteklost in otvoril nov konto v knjigi svojega življenja. Bog ve, kaj mu prinaša bodočnost, Bog ve, če se ne bo kdaj kesal tega svojega koraka. Toda! — prešerno je zamahnil z bičem, da je vztrepetala dobrava ob izzivajočem tlesku — kdor je pogumen, si sam kuje usodo! Pokoncu glavo in s ponosom naprej po začrtani poti! Cesarski Dunaj je njegov cilj! Tam se izobrazí v slikarstvu in proslavi sebe in svojo domovino.

Ustavil je konja, da pregleda, če niso vrvi, s katerimi so bili povezani panji, popustile, če se niso zanjke in vozli razrahljali. Čebele so živo blago, pa je potrebna največja pažnja in previdnost. Našel je vse v redu in znova pognal. Ob prvem svitu je brez nezgode privozil v Kranj.

Še istega leta na zimo srečamo Toneta na Dunaju. Vpisal se je na akademijo likovnih umetnosti, ki jo je pred kratkim ustanovila takratna avstrijska cesarica Marija Terezija. In tudi tukaj, med popolnoma tujimi ljudmi, se je naš Tone kaj kmalu uveljavil. Nemščino je že po nekaj mesecih prav dobro obvladal, v risarski umetnosti in bakrorezni stroki pa je tako odlično napredoval, da so ga vsi občudovali. Cesarica mu je na priporočilo njegovih predstojnikov in »po posebni milosti«, kakor je bilo zapisano v dekretu, naklonila brezplačno stanovanje, kurjavo in razsvetljavo in ustanovo v znesku 360 goldinarjev. To mu je prišlo tem bolj prav, ker mu je začel denar, ki ga je skupil za čebele, pohajati. S tem pa je bilo tudi njegovo šolanje postavljeno na trdno podlago.

Naslednjega leta sta prišla za njim Lovro in Tine. Zmamila ju je bratova slava, o kateri se je razvedelo tudi po Kranjskem. A dočim sta postala Lovro in Tine priznana umetnika, ni Tone akademije nikdar dovršil. Krive so bile temu čebele, one čebele, ki jih je že od nekdaj oboževal, od katerih se je tako bolno poslavljal ono noč, ko je vozil svoje panje v Kranj na čebelarski semenj.

Leta 1769. je iskala dunajska »Gospodarska družba« izvežbanega čebelarskega učitelja. Tone se tej vabi ni mogel upirati. Predstavil se je ravnatelju družbe in ga zaprosil, da mu podeli razpisano mesto. Ravnatelju se je »razumni Kranjec, ki je v razgovoru pokazal, da je dober čebelar«, takoj prikupil. Predložil je njegovo prošnjo dvorni pisarni, ki ga je »po izvrstno opravljenem izpitu« imenovala za »prvega čebelarskega učitelja dunajskega« s 600 goldi-

narji letnih dohodkov. Določeno je bilo, da mu plača pripada »na vse žive dni«, da jo bo lahko »užival tudi potem, kadar ga morda vlada ne bi več potrebovala za čebelarški pouk«.

Tako se je Kuharjev Tone s svojo neugnano odločnostjo in veliko razumnostjo dokopal do stalne službe, do službe, ki je bila kakor nalašč zanj. Kakor nekdanj doma, je gojil zopet čebele in se jim posvečal z vso tisto veliko ljubeznijo, ki jo more občutiti le rojen čebelar. Srečen je bil, kakor pred leti, ko je posedal ob domačem čebelnjaku, in prav nič ni pogrešal vse one umišljene slikarske slave, za katero se je tolikanj pehal po svetu. Žal, da mu je bila ta sreča le na kratko odmerjena. Že l. 1773. je podlegel zavratni vročinski bolezni in legel komaj 39 let star v prerani grob.

Janša razkazuje dunajski dvorni gospodi satje.

Kuharjev Tone, ali kot je zapisano v krstnih bukvah brezniške fare, **Anton Janša**, je eden izmed onih redkih Slovencev, čigar ime se z globokim spoštovanjem izgovarja po vsem svetu. Uvrstiti ga moramo v galerijo naših največjih mož.

V onih časih, ko je bilo čebelarstvo pri drugih narodih še na zelo nizki stopnji, je čebelaril Janša že po docela modernih smernicah. Nastavljanje medišč, prevažanje v pašo, narejanje umetnih rojev itd. — vse to so tehnične posebnosti, ki jih je že on priporočal svojim učencem, ki pa so se pozneje slučajno, ali namenoma pozabile. Tujci so marsikaj od tega hoteli proglasiti za svoje; šele novejša raziskavanja so pokazala, kje je resnica.

Janševe zasluge pa niso omejene zgolj na praktično čebelarstvo, temveč posegajo prav tako globoko v znanstveno področje. Dasi so bila sredstva za proučevanje narave in njenih pojavov v njegovi dobi zelo pomanjkljiva, je razgalil premnoge skrivnosti iz čebeljega življenja. Danes se moremo samo čuditi njegovi dalekosežni bistrournosti. Saj je tako rekoč brez vsakih pripomočkov, le na osnovi golega opazovanja in pravilnega zaključevanja ovrgel marsikatero znanstveno zmoto, ki se je pred njim, da — celo po njegovih razkritjih trmasto vzdrževala v učenih knjigah.

Ni moj namen spuščati se v vse podrobnosti njegovega dela. Omenim naj le toliko, da je napisal v razmeroma kratkem času dvoje knjig o čebelah in čebelarstvu, dvoje temeljitih knjig, katerih nauki še danes niso zastareli, ki sta izšli po njegovi smrti v nešteti novih nakladah in prevodih. Če povem poleg tega, da sta knjigi napisani v nemškem jeziku, nočem reči, da se je Janša na Dunaju prevzel in izneveril svojemu narodu, pač pa pokazati, kako velika je bila življenjska energija tega moža. Pisati v tujem jeziku ni lahko, pisati v jeziku, ki si se ga pravkar naučil, pa nekaj docela nepojmljivega. Prepričani smo lahko, da bi Janša raje pisal v materinščini in da jo je prav tako iskreno ljubil kakor svoje panje in čebelice. Saj je v njegovih spisih vse polno hvale domovini in gorenjskim očancem, ki so ga uvajali v njegovo stroko. Tedaj pač niso bili časi primerni za izdajo slovenskih strokovnih knjig.

Letos 20. maja obhajamo 200letnico Janševega rojstva. Na Dunaju mu bodo postavili spomenik, po celi naši državi pa se pripravljajo čebelarji, da se dostojno oddolže njegovemu spominu. Predavanja, ki se bodo vršila ob tej priliki in spisi, ki bodo izšli ob proslavi, bodo pokazali veličino Janševega duha v pravi luči. Jaz sem hotel s tem kratkim člankom predočiti samo življenjsko pot moža, ki se je povzpел iz ozkih razmer v najvišje kroge. Janšev vzgled naj nam bo vzor, njegova pridnost, vztrajnost in samozavest pa čednosti, v katerih ga posnemajmo! Danes bolj, kot kdaj prej, velja trditev, da le krepka volja in vera v samega sebe vodita do uspeha.

VAJE V SLIKANJU.

Dobro je, risati takoj s čopičem, brez kakih obrisov, paziti pa moramo na proporcije (sorazmerja) velikosti in njihovih odnosov, katere želimo prikazati na sliki.

Risanje s čopičem brez kontur ima to vrednost, da je ta način risanja hitrejši in za spretnega risarja tudi lažji. Hitreje se izpolnjujejo ploskve in lažje se izvajajo črte. Treba je samo paziti na pravo sorazmerje, ker bi sicer bila slika nenaravna in nelepa.

Da lažje zadenemo proporcije, si lahko prej označimo s svinčnikom (tanko, da se komaj opazi) glavne obrise posameznih likov. Ker potem preko teh obrisov prevlečemo s čopičem, se risanje niti ne opazi. Tako so slike lepše in izrazitejše. Da je risanje še bolj stvarno, je dobro, da pokažemo na risbah razen temnih ploskev tudi posameznosti, katere dajo sliki posebnost. Označiti je treba z izpuščanjem belih prog najvažnejše sence ali dele, ki v glavnem karakterizirajo narisane like in predmete. S tem damo sliki življenje. Tako se pokaže sposobnost opazovanja in nadarjenost risarja.

Kakor se mora v pismenih sestavkih (pripovedkah, pesmih, člankih) poudariti z izbranimi besedami samo ono, kar je najznačilnejše in najnena- vadnejše — tako se mora v risbi poudariti posebne odlike, glavne črte (linije) posameznih ljudi, živali, prirode, stvari, katere želimo prikazati.

Mnogi pisatelji povedo v dveh, treh besedah več, nego nekateri v desetih besedah. Kadar kak risar z nekaj črtami z uspehom poudari pravi značaj (karakter) onega, kar je želel narisati, tedaj lahko rečemo, da je zadovoljil zahtevam risanja. Ni važno, koliko črt je na sliki, temveč je važnejše, v koliko posamezne linije odgovarjajo glavnemu namenu slike.

Prinašamo nekoliko primerov, ki vam prikazujejo, kako je treba glavne črte na likih poudariti. Da ne bi bilo onih belih črt (izpuščenih v barvi), bi

bili liki hladni in nepopolni. Te bele linije dajo sliki glavne poedinosti. Dajo tudi sledove svetlobe in življenja.

Kdor se izvežba v tej vrsti risanja, ta bo lahko obvladal tudi druge tehnike risanja. Roka mu bo sposobna za tehnično risanje, a oko izvežbano v opazovanju glavnih in bitnih črt in njihovih medsebojnih proporcij.

Pozneje vajo lahko razširite. Razen sivih in temnih tonov, se lahko vzame več raznovrstnih barv. Ako so barve čiste, jasne in dobro sestavljene, vpliva slika tudi preko samih barv na gledalca, ter bo dala več življenja in jasnosti.

(»Osvit«.)

Jož a Korošec:

SAMOTNI LOVEC.

Strma švedska obala. Na skrajnjem rtiču, ki ga obkrožajo kipeči morski valovi, butajoč in se peneč, stoji ponosni racak s svojo družico. Veselo otresa z repkom in lepimi krivčki ter se dobrika samici, ki mu je ravnokar znesla že tretje jajce v mehko gnezdo, skrito med pečini. Jutri bo znesla še eno, potem bo pa počelo dolgotrajno valjenje. Konec bo lepemu, brezskrbnemu času, vselemu igranju in lovljenju po vodi. Ob času valjenja bo le enkrat dnevno in še tedaj samo nekaj kratkih minut plaval racak ob strani družice, ki bo hodila le toliko z gnezda in na pašo, da uteši svoj glad in pregane otrple ude.

A na vse to racak ne misli. Mlad je še in krasen v svojem svetlikajočem se svačkovskem perju. Močan je in pravi mojster v vseh plavaških umetnijah. Mnogo bojev je moral prestati s tekmeči, preden si je priboril naklonjenost sedanje družice, ki ji je lanske jeseni požrešni tjulenj ugrabil možička. Zelo je ponosen na svojo družico ter se ji venomer dobrika: »A—o—oh, a—o—oh!«

Tudi samica se ponaša s svojim spremljevalcem in dobro ji dě njegovo dobrikanje. Vendar ji danes ni do igranja, utrujena je. Leženje jajec jo

je izmučilo. Vse sile ji je popilo in občutek ima, kot bi vstala iz bolniške postelje. Nič se ji ne ljubi. Stoji na skali oblita od jutranjega sonca. Zavedajoč se svoje važnosti sprejema dobrikanje racaka z dostojanstvom ter se mežikajoč ozira po pokrajini. Zdaj zasliši klic galeb, najprej enega, potem več: »Orel prihaja!« Vedela je, edina rešitev je nagel vzlet v zrak in v skrivališče med pečinami. A danes ji to ni mogoče, pretežko je njeno telo in utrujena so krila. Zato pa bliskovito zdrсне po skali v vodo, dobro vedoč, da je tu rešitev težja. Racak pa je gluh in slep za vse, kar se godi okoli njega ter vabi samico nazaj iz vode: »A—o—oh!« Šele ko jo vidi potoniti pod vodno gladino in so galebi kričali že vsevprek, mu postane jasna samičina naglica. Obenem zagleda orla na sinjem nebu. Hitro se večja slika bližajočega se sovražnika. Strah prešine racaka, vendar bliskovito presodi položaj ter vzleti. Skušā se rešiti med skalovje.

Vse to je orel videl iz zračnih višin. Nad 30 let spada vsa obala v dolžini nad 200 km v njegov lovski revir. Pozna vsako čer, vsako drevo in sleherni zaliv, pa tudi vsa bivališča in možna skrivališča obalnih prebivalcev. Nikdo ga ne moti pri lovu. Človek, edini njegov nevaren sovražnik, biva daleč od teh samot in le redkokdaj pride kak lovec v te kraje, kjer orla prikrajšuje v njegovih pravicah s svojo bliskajočo se in gromčo cevjo. Takrat se orel ozlovoljen skrīje za cele dneve v najtišje vrhove samotnih starih borov, dokler nevšečni lovec ne odide in se krajina zopet umiri. Letos ima orel mnogo veselja, pa tudi skrbi. Samica mu je po triletnem presledku izvalila v nepristopnem gnezdu dva neboljena mladiča. Noč in dan bi žrla mlada požeruha. Stari orel lovi zato letos večkrat v svojem lovišču in pogostejše so žrtve. Danes je priplaval v višinah nad osamljeni rtič, dobro vedoč, da tam domujejo tolste račke. Prava poslastica za njegove mladiče!

In res, komaj je zaslišal svarilni klic nadležnih galeb, je opazil, kako je potonila račka pod vodno gladino. Bleščeči kolobarji so označevali mesto. Kratko zatem je vzletel racak in se usmeril med špranjaste pečine. Naglo je orel presodil, katera izmed rac mu je zašigurana. Zato sledi z očmi raci v vodi. Kot strela pade iz višine in čaka ugodnega trenutka, ko se bo račka prikazala na površini. Njegova senca, ostro začrtana, naglo drsi po vodi in se ziblje na valovih.

Med poletom se je racman domislil svoje družice. Težka skrb mu je šinila v srce in gnalo ga je k njej. Skupno bi nekako lažje premagala grozečo nevarnost. Od strahu ves zaslepljen se vrže tudi on za orlovim hrbtom v valove ter hitro izgine v vodi. Z vsemi silami vesla v smeri, kjer domneva svojo družico. Noge delujejo na vse kriplje in še s perutnicami pomaga veslati, da bi bil čimprej ob njeni strani. Dolga minuta mu je na razpolago. Morsko dno mu je tukaj do vseh potankosti znano, saj je tu vedno na paši za školjkami, polži in drugo drobnjavo. Naglo reže vodo in napenja oči za samico. Zdaj jo zagleda pred seboj, kako je pokuknila iz vode in zajela sape. Zato se tudi on približa zibajoči vodni gladini in previdno dvigne glavo v sedlu med dvema valovoma. A ko ga val vzdigne na sleme, vidi orla, kako je s krili udaril po vodi in se dvignil v zrak — brez plena. Samica se je srečno izognila prijema.

Ves preplašen se bliskovito potopi ter vesla z vso naglico za samico, dokler je ne dobi. Zdaj se čuti varnega in močnega v globini, kjer je tako-rekoč doma. Nihče mu tu ne pride do živenga. Vzpodbudno gleda samico, ki se le trudoma drži pod vodo. Nič ni okretna in odporna. Voda jo stiska in duši. Vsaj za kratko sekundo mora na površino. A komaj se prikaže njena

glava nad vodo, že pridrsi orlova senca. Vsa zbegana se ji v zadnjem hipu izogne in z zadnjimi silami zaplava v globino. Tema se ji dela pred očmi, sile ji pojemajo. Zato zaplava med vodne rastline, v šumo halug. Raje se zaduši, nego da pride orlu v kremplje.

Racman ni videl, kam je tako naglo izginila račka. V zli slutnji je pozabil na lastno varnost ter dvignil glavo iz vode, ozirajoč se po družici. Zdaj ga zagledajo orlove oči, ki so doslej sledile utrujeni rački. Orel je pritegnil krila, iztegnil rumene noge ter zagrabil s krepkimi prsti in srpastimi kremplji — a prijel je samo vodo. Pol trenutka prej se je urni racman pogreznil in se rešil gotove smrti. Če bi bila onemogla račka na njegovem mestu, bilo bi po njej. Srdito je udaril stari orel s krili po vodi ter se zopet dvignil. Spoznal je v okretnem potapljaču novega nasprotnika. Račke ni bilo videti nikjer, le bela lisa racmanovega hrbta se vidi pod vodo. Orel pazljivo sledi beli črti, ki se vije dalje proti odprtemu morju.

Veter brije tu krepkeje, valovi so bujnejši in se penijo v sončnem sijaju. Daleč se podita vztrajna nasprotnika. Le za trenutke se zagledata skozi okna valovnih dolin. Racak motri orlovo senco, orel pa belo liso v vodi, ki jo šumeči valovi vedno zopet preplavljajo in zakrijejo. Molčečega lovca v zraku spremlja in obkroža zbadljivi in dražljivi galeb. Hoče biti glasna priča izidu samotne borbe. Nevarnosti pa za njega ni. Saj se orel niti ne zmeni zanj, ker ve, da je drzni dražbar prehiter in preokreten, da bi ga mogel dohiteti. A tudi racak mu dela dovolj preglavice. Izborno in vztrajno se potaplja, na površje pa pride tam, kjer bi se ga najmanj nadejal.

Zdaj zopet zagleda belo liso plitvo pod vodo. Za sekundo pomoli racak glavo iz vode in ne vidi grozeče nevarnosti za svojim hrbtom, ker orla zakriva vodni val. Pač pa sliši glasen galeb klic, zato bliskovito izgine. Orel je ujel zopet samo vodo. Srdito je našopiril perje na glavi in vratu, udaril s perutmi po slani vodi, da mu je omočila široka prsa, prste je stisnil v grozečo pest. Začenja se mu dozdevati, da bo moral opustiti brezplodno zasledovanje. Visoki grebeni mu zakrivajo zaželjeni plen, ki v globokih sedlih dobi zopet in zopet sekundo ali dve oddiha, kar je mnogo za tega, ki se bori za svoje življenje. Vrh tega mu tudi nadležni galeb s svojimi nagajivimi svarili kvari uspeh. Le trma starega lovca ga žene, da ne opusti preganjanja.

A tudi racaku postaja gonje dovolj. Nova skrb za samico ga navda ter ostane malo dalje na grebenu, oziraje se po družici in pozabivši na lastno varnost. Zdaj zagleda orla v nevarni bližini, a vendar se mu še posreči, da se izmuzne v globino. Misel na samico pa povzroči, da menja smer ter zajadra nazaj proti obali, valovom nasproti. Le njegova mlada neizkušenost je to zakrivila. Veslanje postane težje, vodne sile so se obrnile proti njemu in stopile na stran neizprosnega lovca. Kmalu se ga loteva utrujenost, v globini ga tlači voda in mu stiska prsa, srce mu močno utriplje. Vedno več časa mora ostajati na površini, da si oddahne. Borba postaja zanj obupna, sile mu pojemajo. Ne ve si pomagati in ne more se otresti žilavega zasledovalca. Vendar mu obup bistri oko in vliva vedno novih sil v utrujene ude.

Orel pa je dobil nov pogum, ko je bela lisa začela črtati proti obali. Opazil je kmalu izčrpanost svojega nasprotnika. Držal se je nizko nad vodo. Konci njegovih kril so brusili po vodnih grebenih. Spretno je krmaril s širokim repom v ostrih ovinkih in zavojkah vedno nad preganjanim racakom, ki je vedno česče prihajal po sapo. Niso ga več ozlovoljevali svareči klici neutrudljivega galeba. V pljuskajočih valovih je imel močnega zaveznika, ki

se mu je pridružila obupna upehanost nasprotnika. Dostojno in mirno se bori kralj pernatega sveta za delež, ki mu gre po naravnih pravicah. Nepopustljiv in neizprosni je borilec.

Zdaj je zapazil, kako se je bela lisa za njegovim hrbtom približala vodni površini. Bliskovito se je okrenil in preden je racak mogel priti do sape, so se mu orlovi krempļi globoko zarili v hrbet. Še se je skušal z obupnim okretom rešiti, a orel drži svoj plen krepko in varno.

Vname se kratek boj, boj dveh borilcev neenakih sil. Par udarcev s krili in par zamahov s krepkim kljunom in bilo je po slabšem racaku. Nekaj perja in puha je odfrčalo izpod udarcev, voda se je malo pordečila. Visok val hitro zabriše sledove neenake borbe, racak pa se poslednjič dvigne v zrak, tokrat s tujo pomočjo. Onemoglo se mu odpro perutnice, glava binglja na dolgem vratu, iz napol odprtega kljuna curlja kri.

Zmagoviti orel pa veličastno in ponosno razprostira krila, držeč plen v krempļih. Naravnost, po najkrajši poti je usmeril polet h gnezd u lačnima mladičema. Visoko nad rtom plava njegova čudno navzdol podaljšana senca.

Jata galebov zopet glasno zavriska, tokrat pa ne nagajivo in svareče. Iz tega vriska zveni priznanje in občudovanje: priznanje gledalcev zmagovalcu, občudovanje podložnikov svojemu mogočnemu kralju.

Spet se je uklonilo stvarstvo večnemu zakonu narave: pravica je na strani močnejšega.

Urejuje: RIKO KORENC.

E S P E R A N T O

12. vaja.

Dekunua leciono.

Korektu la ekzercon de la dekunua leciono: Mi vidas min sur la bildo. Li donis al mi sian capelon. Li laboras nur por si. Mi renkontis mian amikon kaj lian fraton. Oni tro laudas lin. Legu laute ĝis la fino mem! Li mem venu. Meistis unu horon sola, post venis mia amiko. Anstataŭ li, venis sia patro. La patrino estas en la cambro kaj lavas sin. Li zorgs por sia maljuna patrino. Antaŭ la pordo estas malriculo. Mia domo estas apud la strato. Mi estis ĉe vi. Ĉirkau la urbo estas kampoj. Dum la tuta tago li estis sola. Mi restis ekster la domo. Mi prenis el la poŝto kvin dinarojn. Inter li kaj mi estas granda diferenco. Kio estas kontraŭ ni? Krom li mi ne havas amikon. Li parolis kun mia patro. Li vidas nur per unu okulo. Lau sia opinio ni havas ankoraŭ kvin kilometrojn ĝis la vilago. Malgraŭ la malpermeso da la patro li iris en la urbon. Multe da homoj iris preter la malriculo. Ni parolis pri niaj amikoj. Li ne venis pro malhela vetero. Mi ne povas aceti sen mono. La hundo kuris sub la tablon. La lampo estas super la tablo. Mi iras tra la arbareto. Mi jetas la ŝtoneton trans la rivereto.

Natura lego.

Instruisto: La malvarmo kuntiras la aĵojn kaj la varmo etendas ilin. Diru al mi ekzemplon!«

Lernanto: »En la vintro la tagoj estas mallongaj kaj en la somero la tagoj estas longaj.«

La stomako de Londono.

Londono okupas la unuan lokon kiel urbo-konsumanto. En 1930 ĝi konsumis 1.4 milojn da tunoj de tritiko. Por bone kompreni tian amasegon, oni imagu sargvagonaron de 50 vagonoj. Por transporti le supre cititan kvantegon, oni bezonus 2800 tiajn vagonarojn. Se ĉiuhore forveturus vagonaro, pasus 16—17 semajnoj, ĝis la lasta vagonaro forlasus la sargejon. En ĉiu semajno Londono konsumas 25 milojn da panoj kaj pli ol 3000 cunojn da butero. La tuta natrajkonsumo atingas en unu jaro la sumon de kvin milojn da tunoj.

19. Predpona ek- pomeni zaĉetek dejanja, v trenutku dovrŝeno dejanje: vidi- ekvidi (zagledati), flugi- ekflugi (odleteti), brili- ekbrili (zasvetiti), iro- ekiro (odhod),

dormi - ekdormi (zaspati), krei - ekkrei (zakriĉi), kuri - ekkuri (steĉi), pensi - ekpensi (pomisliti), salti - eksalti (poskoĉi), stari - ekstari (vstati), ridi - ekridi (zasmajati se). Li ekridis sur la strato. Post longa tempo la suno ekbrilis. La infano ekdormis. La birdoj ekflugis

20. Pripona -ad pomeni ponavljanje ali traĵanje deĵanje: pafi - pafadi (streljati), salti - saltadi (skakati), vendi - vendadi (prodajati), aceti - acetadi (kupovati), ripeti - ripetadi (ponavljati); pafado (streljanje), parolado - govor, predavanje, lumbildparolado - predavanje s skioptiknisi likami, pensado - razmiŝlanje, acetado-kupovante, promenadi - promenado (izprehod), pafado (streljanje) - pafado (strel), danco (ples) - dancado (plesanje), skribado - pisanje, bani - banado (kopanje), kanti-kanto - kantado (petje).

21. Nekateri predlogi nam ŝluĵio koto predpone: veni - alveni (dospeti), doni - aldoni (dodati), urbo - antaurbo (predmestje), signo - antaŝigno (predznak), tuko - antautuko (predpasnik), historio - antauhistorio (pragzodovina), meti - apudmeti (pri- loĵiti), esti - apudesti (prisostvovati), preni - cirkaupreni (objeti), trancicirkautranci (obrezati), stari - crkaustari (obdajati), fali - defali (odpasti), haki - dehaki (odekati), eniro (vhod), ŝangi - intersangi (zamenjavati), miksi - intermiksi (zmeŝati), batali - kontraubatali (bojevati se proti), kontraŭlo (nasprotnik), senti - kunsenti (strinjati se, ŝoŝustvovati), homo - kunhomo (ŝoŝlovek), veni - kunveni (sestati se), kunveno (sestane- nek), peri (posredovati), morgau - postmorgau (poĵutarŝnjem), lasi - postlasi (zapustiti), signo - postsigno (sled) iri - preteriri (mimo iti), lasi - preterlasi (pustiti mimo), kanti - pri- kanti (opevati), labori - prilabori (obdelovati), skribi - priskribi (opisati), senco - sensenca (brezpomemben), honto - senhonto (nesramen), aceti - subaceti (podkupiti), skribi - srbskribi (podpisati), subigi (podvreĉi), subtera (podzeme ljski), teni - subteni (podpirati), suboficisto (poduradnik), tegmento - subtegmento (podstreŝje), ŝtofo - sub- ŝtofo (podlaga), natura - supernatura (nadnaraven), jaro - superjaro (prestopno leto), supertakso (naklada), skribi - surskribi (ndpis), glui - surglui (nalepiti), legi - tralegi (preĉitati), bori - trabori (prevratiti), nokto - tranokto (prenoĉiti), planti - transplanti (presaditi), vivi - transvivi (preĉiveti), morta - transmorta (posmrten), maro - transmara (prekmorskiih).

Patro nia.

Patro nia, kiu estas en la cieldoj, ŝektigata estu nomo via. Alvenu regno via. Farigu volo via kiel en la cieldo, tiel ankaŭ sur la tero. Panon nian ciutagan donu al ni hodiaŭ. Kaj pardonu al ni ofendojn niajn, kiel ankaŭ ni pardonas al ofendintoj niaj. Kaj ne konduku nin en tenton, sed liberigu nin de la malbono. Amen.

Korespondi! Mi donas al vi tri aliajn adresojn de esperantistoj:

1. Sinjoro Erik Johansson, Paviljongen. Karlsborg, Svedujo, deziras korespondi per ilustritaj postkartoĵoj kaj leteroj kun esperantistoj, de ciuj landoj.

2. Sinjoro Josef Ŝintak, Praha XVIII — Břenov, ŝlikova 924. Ĉeĥoslovakio, de- ziras intersangi postmarkojn kaj ilustritajn postkartoĵojn kun la tuta mondo.

3. Sinjoro J. Gascon, Tundidores 4, Valencia, Hispanujo, hispana junulo, deziras intersangi ilustritajn postkartoĵojn.

V O R T A R O.

naturu — narava
lego — zakon
ajo — predmet
kuntiri — krĉiti
etendi — ŝiriti
ekzemplo — primer
stomako — ŝelodec
okupi — zavzemati
loko — kraj, mesto
konsumi — povĵiti
tuno — tona
tritiko — ŝito
tia — tak
amaso — kup, mnoĵina
imago — predstaviti si
sargo — tovor
transporti — prevaĵati
supre — zgoraj

citi — navesti
kvanto — mnoĵina
bezoni — rabiti
ciuhore — vsako uro
forveturi — odpelĵati se
pasi — mimo iti, minuti
lasta — zadnji
forlasi — zapustiti
sargejo — skladiŝe
butero — sirovo maslo
nutraĵo — ŝiveŝ
atingi — doseĉi
sumo — vsota
brili — svetiti
krei — kriĉati
pensi — misliti
salti — skakati
ripeti — ponoviti

danco — ples
bani — kopati se
signo — znak
tuko — blago
stari — stati
flui — teĉi
tiri — vleĉi
miksi — meŝati
batali — boriti se
senti — ĉutiti
lasi — pustiti
senco — pomen
honto — sram
tegmento — streha
ŝtofo — blago
bori — vrtati
planti — saditi
maro — morje.

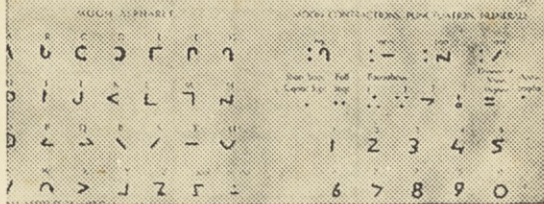
Daurigo sekvos en autuno!

V Ameriki so ustanovili nov tednik.

In sicer za slepce. Ime mu je »New Moon«, kar bi rekli po naše »mlaj«. Saj vemo, da se ob mlaju ne vidi mnogo ponoči. List izdaja zavod za slepce v Los Angelesu. Posebnost tega lista je nova pisava za slepce, ki ni več sestavljena iz točk, ampak ima za abecedo posebne znake, prav tako pa tudi za ločila in številke. Pravijo, da se da ta nova pisava mnogo lažje čitati nego dosedanja pisava za slepce.

V 9. številki priobčena slika ima res veliko stvarno napako: Vsakdo ve, da obrne Musliman pri molitvi obraz proti Mekki. Ker predstavlja slika »ju-tranjo molitev pri piramidah« nam kaže vzhajajoče sonce vzhod. Torej sta obrnjena Arabca proti severu in ne proti Mekki. Prepričajte se na zemljevidu!

P O N A Š I Z E M L J I.

V Ljubljani je umrl v visoki starosti eden izmed naših največjih skladateljev, o. Hugolin Sattner. Njegova smrt je globoko užalostila vse Slovence. Tej žalosti primerno veličasten je bil tudi njegov pogreb. 400 pevcev mu je zapelo v slovo pred frančiškansko cerkvijo in nepregledna množica ga je spremila do groba, kjer so se poslovili od njega govorniki raznih društev in poveljevali njegovo vzvišeno delo za slovensko glasbeno kulturo. Slava!

V rudarskem revirju Bosne, v Kakuju, je zadela rudarje strašna nesreča. V rovih je eksplodiral plin metan, ki je najhujši sovražnik črnih kopačev. Čez 100 rudarjev je našlo pri tem grozno smrt. Na mesto nesreče je takoj prišel poleg ministra za šume in rudnike tudi naš minister dr. Novak, ki sta v imenu kraljevske vlade odredila vse potrebno za oskrbo vdov in sirot ponesrečenih rudarjev. Kralj Aleksander je daroval 100.000 Din.

V Skoplju, v Južni Srbiji, so imeli borci 20letno spominsko slavlje, odkar so vstopili južnosrbski rekruti v redno srbsko vojsko. Po zboru so prisegli vsi na poziv zastopnika borcev St. Krakova takole:

Prisegamo na Boga Očeta, na Boga Sina Jezusa Kristusa in Boga Svetega Duha; prisegamo na svoj obraz in na srečo ognjišča svojega, da smo vedno pripravljeni nadaljevati začeto delo, da ohranimo varnost današnjih meja Kraljevine Jugoslavije nedotaknjeno, da za Kralja in Domovino vedno prelijemo tudi zadnjo kapljo krvi.

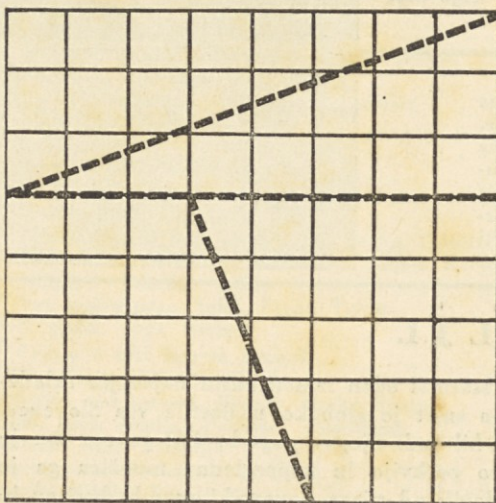
Prisegamo, da hočemo vedno ostati, kakoršni smo bili: neomajni do neprijatelja, drzni v borbi, brezobzirni pri čuvanju onega, kar smo si pridobili na krvavih bojnih poljanah. Prisegamo, da je naša beseda sveta, tako nam Bog pomaga, Amen!«

Mladina, „Razori“ naj ti bojo najljubši list !

V S E B I N A

Tone Gaspari: Vrhovi zare 280. — *Ilka Vaštetova*: Zaklad v Emoni 290. — Teško svakome bez pameti 293. — *Grile Bojan*: Kralj Petar I. osvoboditelj 294 — *Viktor Pirnat*: Morje, posredovalec sreče in blagostanja 298. — *Delfin*: Prvi tabor 301. — *Fran Haberman*: Imena mesecev 303. — *Dr. Henrik Tuma*: Pomen alpinizma in turizma 306. — *Jakše Jože*: Kako reklamiram pogrešano pošiljko? 307. — *Kodrič Vladimir*: Iz življenja rastlin 309. — *Vlado Rojec*: Anton Janša 311. — Vaje v slikanju 314. — *Joža Korošec*: Samotni lovec 316. — *Riko Korenc*: Esperanto 319.

Naslovna slika: Kopaljšče na Mariborskem otoku.

POMISLITE.

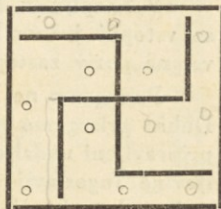
Narišite kvadrat in razdelite ga kakor šahovnico v 64 kvadratičnih polj. Če sedaj kvadrat izrežete in ga razsečete po označenih treh črtah v dva pravokotna trikotnika in dva trapeza, pa nato te dele spojite v pravokotnik, vidite, da je ta 5 delov širok in 12 delov dolg, torej ima 65 kvadratov. Od kod nadš vilni kvadrat, ko pa nism ničesar odvzeli in nič se pridejalo?

Da ne bo v počitnicah nepotrebnega razmišljanja, vam kar povem vzrok pomnožitve. Poševna sečnica se dvigne na 5 kvadratov za 2 kvadrata, v drugem delu pa na 8 kvadratov za 3 kvadrata. Posledica tega nesorazmernega reza je prav majhen prazen prostor ob prekotnici pravokotnika, ki nanese ravno en kvadrat. Kdor zna dobro risati, se o tem lahko prepriča.

REŠITEV ZAMOTANEGA VPRAŠANJA.

Zemljemerec je razdelil vrt med štiri dediče na sledeči način:

S tem je ustregel vsem zahtevam zamotanega vprašanja.

„**RAZORI**“ izhajajo vsak mesec in stanejo **3 Din** za številko. List izdaja „Udruženje jugoslovanskega učiteljstva meščanskih šol, sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani“, zanjo odgovarja Makso Hočevar, ravnatelj mešč. šole v Ljubljani. — Urednik Tone Gaspari, Rakek. — Uprava: Maribor, deška meščanska šola — Vsi dopisi na: Uredništvo „RAZOROV“, Rakek. Za uredništvo odgovoren Drago Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. Za Mariborsko tiskarno odgovarja Stanko Detela, ravnatelj v Mariboru.